

Treball de final de Grau

**El model d'intervenció a
menors estrangers a
Catalunya: èxits i fracassos.**

Autor: Arnau Grau Junyent

Tutora: Yolanda Bodoque Puerta

Grau d'Antropologia i Evolució Humana

URV/UOC

Curs 2021/22

1. INTRODUCCIÓ	3
2. EL CONTEXT PER ENTENDRE LES MIGRACIONS DE MENORS ESTRANGERS NO ACOMPANYATS	4
2.1. MENA, un concepte institucionalitzat	5
2.2. Perfil demogràfic i característiques	7
2.3. Fases d'intervenció i necessitats	10
3. MARC TEÒRIC: LA CONSTRUCCIÓ DE LA CATEGORIA MENA	13
3.1. El concepte i l'etiqueta MENA	13
3.2. La construcció institucional dels menors migrants sols	15
3.3. Els menors migrants sols com a categoria migratòria	17
3.4. Adolescència i migració com a rituals de pas	18
3.5. El sistema d'atenció	19
4. OBJECTIUS, HIPOTESIS I METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ	20
4.1. Objectius	20
4.2. Hipòtesis.....	20
4.2.1. Principal.....	20
4.2.2. Específiques	21
4.3. Metodologia i tècniques de recollida de dades	23
4.3.1. Les entrevistes	24
4.3.1.1. Entrevistes a joves	25
4.3.1.2. Entrevistes a professionals	26
4.3.4. Els espais d'observació	27
5. ANÀLISI	28
5.1. Espai 1.....	28
5.2. Espai 2.....	31
5.3. Entrevistes a joves	32
5.4. Entrevistes a professionals	34
6. CONCLUSIONS	39
7. BIBLIOGRAFIA	42
ANNEX 1: GUIÓ DE LES ENTREVISTES	44
ANNEX 2: Cas d'abandonament institucional	46

RESUM

En aquest treball hem fet una aproximació a diferents models i espais d'actuació pel que fa a l'atenció del col·lectiu dels menors estrangers no acompanyats, centrats a l'àmbit de Catalunya. Hem vist quins conflictes s'han originat amb la societat local, hem analitzat les causes i hem intentat determinar si el model d'atenció que es porta a terme té a veure i influeix amb l'estigmatització d'aquest col·lectiu i en les expectatives i perspectives de futur dels joves. La metodologia del treball s'ha dut a terme a través d'entrevistes tant amb joves com amb professionals del sector social així com a través de processos d'observació etnogràfica dels espais on es porten a terme els diferents models d'atenció. L'objectiu ha estat determinar els elements que han resultat positius en la inclusió d'aquest col·lectiu així com determinar també aquells que han resultat experiències fracassades.

PARAULES CLAU: joves, migrants, intervenció social, necessitats

RESUMEN

En este trabajo hemos analizado diferentes modelos y espacios de actuación con respecto a la atención del colectivo de los menores extranjeros no acompañados, centrados en el ámbito de Cataluña. Hemos visto qué conflictos se han originado con la sociedad local, hemos analizado las causas y hemos intentado determinar si el modelo de atención que se lleva a cabo tiene que ver e influye con la estigmatización de este colectivo y en las expectativas y perspectivas de futuro de los jóvenes. La metodología del trabajo se ha llevado a cabo a través de entrevistas tanto con jóvenes como con profesionales del sector, así como a través de procesos de observación etnográfica de los espacios donde se llevan a cabo los diferentes modelos de atención. El objetivo ha sido determinar los elementos que han resultado positivos en la inclusión de este colectivo, así como determinar también aquellos que han resultado experiencias conflictivas.

PALABRAS CLAVE: jóvenes, migrantes, intervención social, necesidades

ABSTRACT

In this work we have analyzed different models and spaces of action with respect to the care of the group of unaccompanied foreign minors, focused on the area of Catalonia. We have seen what conflicts have originated with the local society, we have analyzed the causes and we have tried to determine if the care model that is carried out has to do with and influences the stigmatization of this group and the expectations and future prospects of Young. The methodology of the work has been carried out through interviews with both young people and professionals in the sector, as well as through ethnographic observation processes of the spaces where the different care models are carried out. The objective has been to determine the elements that have been positive in the inclusion of this group, as well as to determine those that have resulted in conflicting experiences.

KEY WORDS: youth, migrants, social intervention, needs

1. INTRODUCCIÓ

El fenomen migratori tant a Europa i concretament a l'Estat Espanyol és una realitat ben present des de la dècada dels anys 90. Aquest fet ha canviat substancialment la realitat del paisatge humà de pobles i ciutats. El nou escenari de diversitat ha estat un dels principals motors de canvi social, i com a tal, també ha estat i és una font de conflictes i tensions. Uns dels protagonistes d'aquest flux migratori són els menors no acompanyats, aquells i aquelles joves que marxen del seu país d'origen, sense cap referent adult, amb l'objectiu de millorar les seves expectatives de vida, laborals, econòmiques i d'educació. És precisament el fet d'emprendre aquest trajecte sent encara menors d'edat i sense un adult que se'n faci càrrec el que fa d'aquest d'aquests nens i nenes, migrants i sols, un col·lectiu extremadament vulnerable. L'arribada d'aquests menors al nostre país ha suposat un repte tant per l'administració pública encarregada d'atendre i satisfer les necessitats dels menors sense referents adults, i per tant considerats com a tals en situació de desemparament, com en aquest cas, així com per les entitats del tercer sector que actuen en l'àmbit de la infància i l'adolescència.

Aquest col·lectiu s'ha instal·lat com una nova realitat social que molt sovint s'ha vist estigmatitzat i assenyalat. Són els anomenats MENAS (Menors Estrangers No Acompanyats).

Les experiències pel que fa a l'atenció d'aquest col·lectiu són diverses i variades, tant pel que fa a nivell institucional com pel que fa a nivell d'entitats i ONG. Moltes d'aquestes han derivat en conflictes amb la població local, com en els casos d'El Masnou¹ o Torredembarra² que s'oposa als centres on s'allotgen aquests joves ja que els associen a delinqüència i conflictivitat. Aquestes protestes estan molt sovint recolzades per l'extrema dreta que hi veu una oportunitat per difondre el seu discurs populista racista i xenòfob. D'altres experiències, però, han resultat exitoses i han aconseguit millorar substancialment les expectatives de futur d'aquests joves, els han permès la regularització de la seva situació administrativa, els han acompanyat en la seva integració al mercat

---

¹ L'estiu del 2019 un centre d'acollida va ser atacat per elements de l'extrema dreta després d'una manifestació de protesta per el presumpte intent d'agressió sexual a una dona per part d'un dels residents del centre. <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20210125/fiscal-acusa-asalto-centro-menas-masnou-11475913>

² Un centre va ser atacat per elements d'extrema dreta després d'una manifestació en protesta per un pis ocupat proper a aquest centre. <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20210318/detenidos-ataque-centro-menores-torredembarra-11589323>

laboral i en la obtenció de formació acadèmica de qualitat, així com en la incorporació al teixit social dels pobles i ciutats on han viscut.

Així doncs, en aquesta investigació partim de les següents preguntes: quines d'aquestes experiències han funcionat, quines han fracassat i per què? Podem establir elements comuns entre les experiències exitoses, per tal de poder-los reproduir i establir en altres casos? I en el cas de les experiències que no han estat fructíferes, hi podem establir també elements comuns? Aquest, doncs, serà l'objectiu del present treball.

2. EL CONTEXT PER ENTENDRE LES MIGRACIONS DE MENORS ESTRANGERS NO ACOMPANYATS

L'arribada de menors estrangers no acompanyats és un fet que des de finals de la dècada dels 90 ha afectat els diferents països de la Unió Europea. Malgrat que és un fenomen que afecta a diversos països, hi ha diferències importants pel que fa a les característiques que adopta aquest flux migratori i les polítiques i la manera d'abordar-lo en uns i altres Estats.

Des de finals dels anys 1990, i sota la denominació jurídica de “menors estrangers no acompanyats” (de la que ens ocuparem més tard), tant la legislació europea com l'espanyola han reglamentat l'acolliment dels menors que migren sols a través dels ja existents sistemes de protecció de la infància atenent així, segons les diferents legislacions, la situació de desemparament en la que es troben degut a l'absència dels seus familiars, i fins que arriben a la edat adulta, moment en que queden subjectes a la legislació d'estrangeria pròpia de cada Estat. Aquest moviment migratori, que sovint s'ha considerat un fet conjuntural, no ha desembocat, malgrat tot, en la desaparició o en una reducció significativa d'aquest, inclús davant la crisi econòmica i les altes taxes de desocupació dels països del sud d'Europa, contra moltes previsions.

A l'Estat espanyol els diferents serveis del sistema de protecció al menor de cada comunitat ha ofert diferents respostes en funció de la seva orientació ideològica i sovint aquestes respostes han estat molt diferents. Una de les causes d'aquesta diversitat de pràctiques a nivell local ha estat motivada per un possible temor a “l'efecte crida” que pot desencadenar unes pràctiques efectives a l'hora de satisfer les necessitats i les expectatives dels joves. Però tal com apunta Gimeno (2017) aquest temor a “l'efecte crida” no té en consideració la poca capacitat de les polítiques locals per incidir en un flux migratori que s'ha convertit en un fenomen de caràcter estructural. En els darrers anys, però, com a resposta al desbordament dels centres d'acollida durant les onades

migratòries dels anys 2017 i 2018 l'administració central ha començat a proposar models de gestió general (Gimeno, 2017).

L'arribada i la presència de menors no acompanyats, com ja s'ha apuntat, ha esdevingut un fenomen estable a l'Estat espanyol que adopta dos perfils força concrets (Aguaded-Ramírez i Angelidou, 2017):

1. Joves subsaharians que migren a través de perilloses rutes des de l'Àfrica occidental fins al nord d'Àfrica (Marroc, Algèria i Líbia) per tal de creuar cap als països del Sud d'Europa o Canàries.
2. I joves magribins, la major part d'origen marroquí, que hi fan a través de l'estret de Gibraltar o de les ciutats de Ceuta i Melilla.

Aquest fenomen migratori i social ha estat àmpliament estudiat en els darrers 20 anys, especialment per estudiants i professionals del camp de l'educació i el treball social però també per juristes, organitzacions no governamentals i altres disciplines de les ciències socials. Entre aquests, els autors més destacables que s'han consultat han estat Xavier Gimeno Monterde, Violeta Quiroga, Eva Aguaded-Ramírez, Georgia Angelidou i Montserrat Sòria, entre d'altres. Es pot observar un augment d'aquests estudis a partir de les crisis migratòries dels anys 2017 i 2018 on l'arribada d'una gran quantitat de menors a l'Estat espanyol va desbordar les infraestructures establertes pels sistemes de protecció al menor de les diferents comunitats autònomes i va posar de manifest la necessitat d'establir models efectius per a la gestió d'aquests.

2.1.MENA, un concepte institucionalitzat

Des de l'aparició d'aquest fenomen migratori, les definicions i els intents per a conceptualitzar-lo que se n'han fet han estat diversos. Actualment la nomenclatura més estesa és la de "MENA" l'acrònim de Menors Estrangers No Acompanyats i se situa dins l'àmbit de la immigració irregular. Aquesta denominació resulta sovint problemàtica ja que al seu voltant s'han creat una sèrie d'estereotips i etiquetes negatives a nivell social sota el seu paraigua. Veiem, però, com han definit el fenomen des de diverses institucions com la DGP, la UE o ACNUR.

Segons la pàgina oficial de la Direcció General de la Policia d'Espanya, la definició de MENA seria la d'estranger menor de divuit anys nacional d'un Estat al qual no sigui

aplicable el règim de la Unió Europea, que arribi a territori espanyol sense un adult responsable d'ell, sigui legal o d'acord amb el costum, apreciament risc de desprotecció del menor, així com qualsevol menor estranger que una vegada a Espanya estigui en aquesta situació, d'acord amb l'article 189 del Reglament d'Estrangeria (RD 557/2011)

Pel que fa als instruments legals de la UE, a la Directiva 2003/86/CE del Consell de 22 de setembre de 2003 sobre el dret a la reagrupació familiar, per menor estranger no acompanyat s'entén “el nacional d'un tercer país o l'apàtrida menor de divuit anys que arribi al territori dels Estats membres sense anar acompanyat d'un adult responsable d'ell, ja sigui legalment o d'acord amb el costum, mentre aquest adult responsable no s'hagi fet càrrec efectivament del menor, o qualsevol menor a qui es deixi només després de la seva entrada al territori dels Estats membres”³.

L'organització Aliança Internacional *Save the Children*, juntament amb l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), al seu document sobre “Els nens no acompanyats a Europa. Declaració de Bona Pràctica” (2004), defineixen els menors no acompanyats i separats com: “els nens i nenes no acompanyats menors de 18 anys que es trobin fora del seu país d'origen, separats dels dos pares o de l'adult al qual per llei o per costum incumbeixi aquesta responsabilitat”⁴.

D'aquestes definicions se n'extreuen dues variables possibles que s'englobarien dins de la definició d'aquest fenomen migratori. D'una banda, aquells individus menors d'edat que viatgen sols des del seu país d'origen així com el cas d'aquells menors que viatjaven amb un adult i una vegada que arriben a un Estat membre de la Unió Europea, com el cas de l'Estat espanyol, es queden sols degut a l'abandonament o separació de l'adult responsable amb qui viatjaven. Partint d'aquestes definicions i dels principis de protecció al menor que estableixen les legislacions espanyola i europea, davant l'arribada d'un menor migrant no acompanyat al territori de l'Estat espanyol és aquest mateix Estat, o les diferents administracions locals, els que han d'assumir legalment la tutela del menor i fer-se responsables de la seva protecció.

Més enllà de les definicions jurídiques del terme MENA, conceptualitzades amb una noció aparentment neutra, la realitat és que ha estat i segueix estant àmpliament utilitzat tant als mitjans de comunicació com en determinats relats polítics amb una vocació

---

³ <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2003-81614>

⁴ <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/archivo/3559.pdf>

clarament tendenciosa. Són cada cop més les veus, entre elles el Defensor del Poble o UNICEF, que consideren que aquest terme utilitzat per a descriure els menors que migren sols tendeix a la seva cosificació i deshumanització. La utilització del terme MENA invisibilitza la seva condició de menors, de nens i nenes, que es troben lluny de casa i en una situació d'extrema vulnerabilitat.

Segons Amnistia Internacional (2021) sota l'acrònim MENA s'hi amaga “la realitat de milers de nois i noies que es veuen forçats a abandonar casa seva fugint de situacions de pobresa, conflictes armats i greus vulneracions dels drets humans. Tot i la seva curta edat, recorren les mateixes rutes migratòries que les persones adultes i s'enfronten a múltiples violacions dels seus drets en travesses que, en alguns casos, poden durar mesos i fins i tot anys⁵”

A l'Estat espanyol, coincidint amb l'ascens de l'extrema dreta, els menors estrangers no acompanyats s'han convertit en una font de controvèrsia i en una arma política com a part d'un discurs caracteritzat per una marcada xenofòbia i islamofòbia. Formacions polítiques d'extrema dreta, tant a l'Estat espanyol com en diversos països d'Europa, han incorporat al debat polític aquest col·lectiu caracteritzat, com hem dit abans, per la seva vulnerabilitat contribuint a la seva estigmatització i a l'associació del terme MENA amb un ampli conjunt d'etiquetes negatives.

2.2. Perfil demogràfic i característiques

Segons Agüaded-Ramírez i Angelidou (2017), malgrat que cada menor que arriba a l'Estat espanyol té les seves característiques particulars, es poden establir uns trets que són similars en gran part dels casos:

- **Edat:** Una de les principals característiques d'aquest flux migratori és la minoria d'edat, però més concretament edats que es troben entre els 14 i els 18 anys. Rarament joves amb edats inferiors emprenen el procés migratori sols. Per tant, a la condició de migrants cal sumar-hi la condició d'adolescents amb els reptes específics que planteja aquesta franja d'edat.
- **Sexe:** La gran majoria de menors migrants sols són homes. Segons dades del Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social del desembre del 2020, del total de 5579 joves

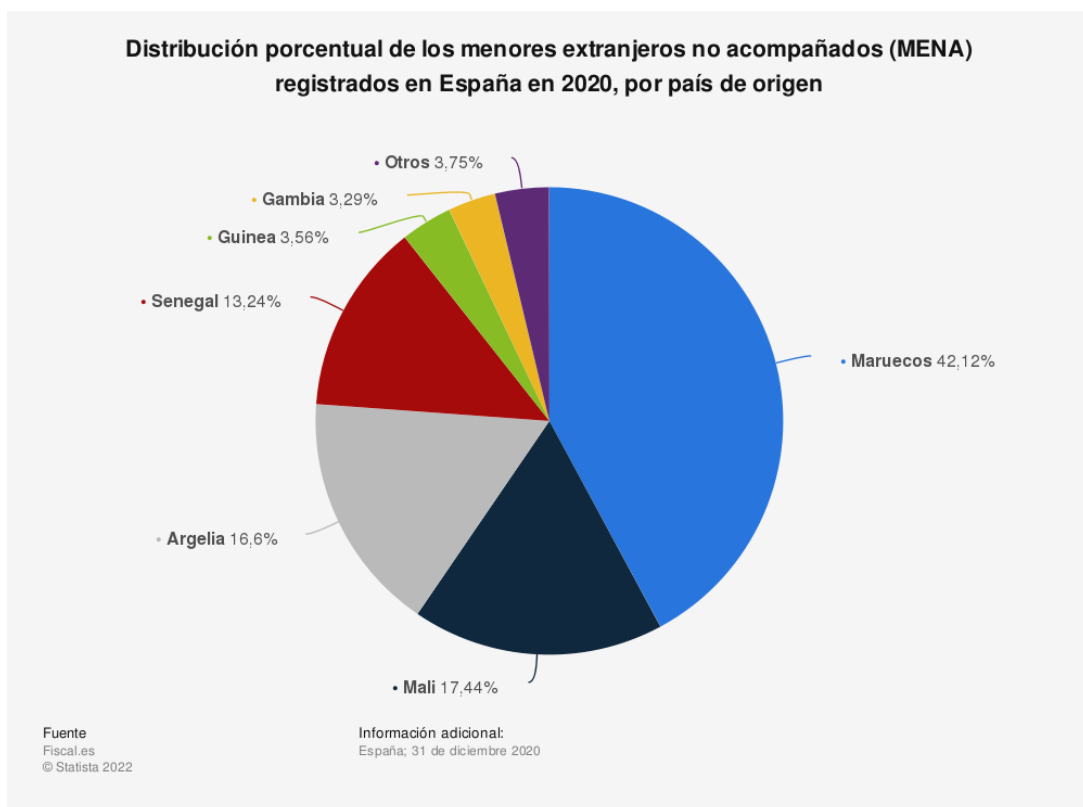
---

⁵ <https://www.savethechildren.es/docs/Ficheros/34/Declaracion%20de%20Buenas%20Practicas.pdf>

que van arribar a l'Estat espanyol 460 eren dones (8'1%) i 5119 eren homes (91'9%). Per tant, es tracta d'un fenomen clarament masculinitzat.

- **Origen:** Segons dades del 2020 la gran majoria provenen del continent africà. Marroc és el principal país d'origen dels joves migrants sols que arriben a costes espanyoles (42'12%), seguit de Mali (17'44%) i d'Algèria (16'6%). Com veurem, hi ha diferències importants pel que fa als processos migratoris entre els joves del nord d'Àfrica i els de països subsaharians.

Font: Ministeri Fiscal, 31-12-2020. <https://es.statista.com/estadisticas/1095252/numero-de-mena-por-nacionalidad-en-espana/>

- **Situació familiar:** Segons Aguaded-Ramírez i Angelidou (2017) un 70% aproximadament dels menors migrants sols són originaris de famílies nombroses amb dificultats econòmiques (en relació al primer mon). El 30% restant és originari de famílies benestants i, a l'altre extrem, de joves sense família estable que vivien al carrer.
- **Situació acadèmica i laboral:** El nivell formatiu d'aquests joves acostuma a ser baix comparat amb la situació els joves dels països de destí. La majoria d'ells han estat escolaritzats al seu país d'origen, especialment els provinents del Marroc, però han abandonat el sistema educatiu anys abans d'emprendre el procés migratori. A nivell

laboral, alguns tenen experiència amb feines poc qualificades o ajudant a les seves famílies, experiència que segons Aguaded-Ramírez i Angelidou (2017) els serveix de ben poc per integrar-se al mercat laboral espanyol.

- **Situació legal:** La característica principal d'aquest col·lectiu és la situació irregular en la qual es troben a nivell legal. L'objectiu principal del procés migratori és la obtenció del permís de residència i les dificultats per aconseguir-lo és un dels principals motius del seu malestar (Aguaded-Ramírez i Angelidou, 2017). Migrar sent menors és part de la seva estratègia migratòria, ja que com a adults estrangers en situació irregular és més complicat obtenir un permís de residència. El procés i les característiques per aconseguir el permís de residència es detallaran més endavant.
- **Idioma:** El desconeixement de l'idioma, segons aquestes autores, és una de les principals característiques del col·lectiu i una de les principals dificultats pel que fa a la intervenció socioeducativa.
- **Situació econòmica:** La manca de recursos un dels principals factors de risc d'aquest col·lectiu que els situa en una posició d'extrema vulnerabilitat, tant pel que fa a la incapacitat per a satisfer les seves necessitats més bàsiques com per la propensió que els genera a cometre delictes menors, bàsicament furts, per a poder sobreviure.
- **Mobilitat:** Es caracteritzen per tenir una gran mobilitat, tant dins del mateix Estat espanyol com al conjunt de països de la Unió Europea.
- **Situació relacional:** Finalment Aguaded-Ramírez i Angelidou (2017) consideren que es relacionen poc amb la població autòctona, ja sigui per les dificultats inicials amb l'idioma com per la ubicació geogràfica dels centres. Aquest fet dificulta molt la seva integració a la societat d'acollida i tendeix a la creació de guetos i a generar situacions d'aïllament.

Pel que fa a les motivacions que porten a aquests joves a emprendre el procés migratori poden ser de caràcter personal, familiar o social segons Aguaded-Ramírez i Angelidou, (2017)

Una altra de les característiques d'aquest col·lectiu és la doble condició de menors i d'immigrants. Aquests dos condicionants presenten una relació antagònica. D'una banda la condició de menors, sense referents adults, implica l'assumpció de la protecció per part de l'administració i la inclusió en el sistema de protecció al menor. D'altra banda, la condició d'immigrant irregular implica l'expulsió del país. A nivell legal gairebé sempre preval la condició de menor per sobre de la d'immigrant tot i que no sempre és així i a

nivell social el que preval és la condició d'immigrant, per la qual cosa es tracta d'un col·lectiu profundament estigmatitzat.

2.3.Fases d'intervenció i necessitats

El fenomen dels Menors Estrangers No Acompanyats a l'Estat espanyol ha tingut un fort impacte sobre els diferents sistemes autonòmics de protecció al menor desbordant i saturant les infraestructures i el model organitzatiu establert. En aquest sentit ha calgut una important reestructuració dels recursos d'atenció a gran escala però també d'una estratègia d'implementació per atendre molt més que les necessitats bàsiques d'aquests/es joves. Bravo i Santos-González (2017), van analitzar les diferents fases d'intervenció, els serveis disponibles a les diferents regions, les fortaleeses i debilitats dels serveis i les necessitats socials, de salut, educatives i legals del col·lectiu partint d'una mostra de gairebé 120 adolescents i professionals estableixen les diferents fases de la intervenció. Van establir les següents fases:

1. Arribada i primer contacte amb les autoritats: les autores diferencien entre aquells menors que són interceptats a l'arribada al país per les autoritats i serveis d'emergència (costa sud de la península i Illes Canàries) i els que es dirigeixen cap al nord sense ser "enxampats" per les autoritats. Aquests últims, diuen les autores, es dirigeixen per si sols a les autoritats per tal de, afirmant ser menors, entrar a formar part del sistema de protecció. Els que són interceptats a l'arribada són ingressats en centres d'emergència. Segons indiquen, un dels principals problemes que han hagut d'afrontar les institucions és la determinació de l'edat quan aquesta resulta dubtosa. Actualment preval l'existència de documentació oficial i en cas de no haver-n'hi s'utilitza una prova de determinació d'edat mitjançant el canell. Val a dir que s'utilitza la mateixa prova diagnòstica independentment de la procedència i sense tenir en compte les diferències fisiològiques que hi poden haver entre joves d'origen subsaharià i joves procedents del nord d'Àfrica.

2. Fase d'investigació i avaluació: El principal objectiu d'aquesta fase és la identificació del menor, l'avaluació de la seva situació, la detecció de les seves necessitats i el disseny d'un pla específic en funció de totes aquestes característiques. En aquesta fase els menors romanen en centres d'emergència, que són diferents segons cada comunitat. En el cas de Catalunya, són centres específics per aquests col·lectius i rarament es barregen amb menors nacionals en situació de tutela, prevalent la condició d'immigrants per sobre la de

menors atenent a raons suposadament pràctiques per tal d'atendre l'especificitat pel que fa als objectius migratoris d'aquests menors (Bravo i Santos-González, 2017).

3. Presa de decisions, allotjament i suport: Aquesta fase comença un cop l'Estat assumeix la tutela del menor i decideix que pot romandre al país (l'altra opció, que rarament es porta a terme, és el reagrupament familiar). Un cop s'ha determinat que el menor es queda a Espanya, es porta a terme la creació d'un pla que respongui a les necessitats del jove, que en la majoria dels casos s'enfoca en la preparació per a la vida adulta i en l'aprenentatge de l'idioma (paral·lelament a la tramitació del permís de residència). En aquesta fase Bravo i Santos-González (2017) destaquen una escassa participació dels joves en la presa de decisions en aspectes com el projecte educatiu, canvis de centre, activitats de formació, etc., que els afecten directament. En aquest sentit la tendència és la d'utilitzar els mateixos recursos utilitzats per a la resta d'adolescents en situació de tutela pel que fa a la satisfacció de les seves necessitats formatives, socials i sanitàries. Hi ha pocs recursos específics per al col·lectiu i la majoria estan centrats en l'aprenentatge de l'idioma.

4. Transició a la vida adulta: Les diferències respecte els programes de transició a la vida adulta són especialment significatives entre comunitats. Pel que fa a Catalunya existeix l'àrea de suport al jove tutelat i extutelat (ASJTET) que ofereix suport als joves fins als 21 anys a nivell d'habitatge, inserció laboral, seguiment socioeducatiu i psicològic, assessorament jurídic i suport econòmic. Per accedir a aquest servei, però, es necessita el permís de residència, la qual cosa exclou a molts joves que no l'han pogut obtenir. A nivell d'habitatge la oferta de pisos de suport ha estat històricament molt limitada, malgrat que en el darrer any hi ha hagut un augment significatiu de places.

Durant el transcurs d'aquestes 4 fases de la intervenció hi ha un conjunt de necessitats específiques que han de ser cobertes per tal d'assegurar que el menor pot dur a terme el seu desenvolupament cap a la vida adulta en un entorn segur, atès per un equip multidisciplinari el qual adopti mesures orientades al seu benestar a llarg termini (Gimeno, 2017). Segons Figueredo, García y Sánchez (2017) les principals necessitats que calen ser cobertes per l'administració són:

- Residència i manutenció: el fet de no tenir una xarxa familiar establerta o un major d'edat que pugui cobrir aquestes necessitats cal que siguin cobertes i garantides per l'administració que se'n fa càrrec.

- Idioma: una de les característiques d'aquest col·lectiu és en molts casos el desconeixement de l'idioma, fet que impedeix i limita la seva interacció i integració a la societat d'acollida.
- Les formatives i acadèmiques: tant per aquells joves menors de 16 anys que es troben en edat d'escolarització obligatòria com aquells que, superada aquesta edat, presenten necessitats formatives per tal d'accedir al mercat laboral i dur a terme una transició a la vida adulta amb garanties.
- Les relacionals i culturals: degut a la condició de migrants, el desconeixement en molts casos de les pautes culturals del país d'acollida, l'idioma, manca de referents adults i degut a la manca de xarxa social fora dels centres. (Figueredo, García y Sánchez, 2017).

Davant d'aquestes necessitats sorgeix la pregunta, plantejada pels els diversos autors estudiats així com pels professionals entrevistats, sobre si el model actual és capaç de cobrir-les i si és capaç de fer front als reptes que suposa aquest fenomen migratori que deixa de ser contextual per a passar a ser de caire estructural. El model actual està basat fonamentalment en centres residencials i en menor mesura, pisos tutelats. Els pisos són més costosos de mantenir, però ofereixen un grau d'intimitat i d'atenció individualitzada que difícilment poden oferir els centres, moltes vegades sobreocupats. Una sobreocupació que sovint és conseqüència de la gestió d'empreses i entitats privades que busquen un rendiment econòmic d'aquests. També existeix el model basat en famílies d'acollida, tot i que molt menys estès. Aquest model s'aplica en major mesura en els casos dels menors tutelats nacionals, ja sigui amb famílies que assumeixen la tutela del menor o a través del model de "família amiga", que tot i no assumir la tutela hi passa períodes de temps llargs i realitza un acompanyament actiu en el procés educatiu.

Un altre dels reptes que sorgeixen és la necessitat d'atendre els traumes propis del procés migratori. La manca d'equips multidisciplinaris als centres, la manca de formació específica dels treballadors de l'àmbit social i especialment aquells que treballen directament sobre aquest col·lectiu i la manca i saturació dels recursos d'atenció psicològica externs fan que en la majoria de casos els efectes psicològics d'un procés migratori que sovint resulta especialment dur es quedin sense ser atesos.

Finalment és interessant el model tutelar transnacional que planteja Gimeno (2017) basat en la intervenció amb les famílies del país d'origen per tal de compartir la funció tutelar.

Un model que resulta encara embrionari i planteja una sèrie de reptes que caldrà veure com es resolen.

3. MARC TEÒRIC: LA CONSTRUCCIÓ DE LA CATEGORIA MENA

Per tal de dur a terme una aproximació teòrica a l'objecte d'estudi d'aquesta recerca s'ha revisat literatura acadèmica d'autors i autores representatius que han treballat sobre aquest fenomen des de les disciplines de l'antropologia social així com del treball social i l'educació social.

Analitzar el procés migratori de menors no acompanyats i la seva incorporació al sistema de protecció com a menors desemparats significa desxifrar aquesta realitat a partir d'una sèrie de models i escenaris construïts prèviament, ja que la immigració, com qualsevol fenomen social, està simbòlicament construïda: al seu voltant hi ha representacions, idees i qüestions que afecten la nostra forma de veure-la, entendre-la i relacionar-nos-hi (Monteros, 2014). Quiroga (2010) parteix de la hipòtesi, compartida per autors, segons la qual els menors migrants no acompanyats representen una categoria migratòria diferenciada de la resta amb unes característiques i necessitats específiques. Malgrat representar una categoria migratòria específica, aquestes autores van demostrar que no podem parlar d'un perfil únic, sinó que és molt heterogeni, la qual cosa qüestiona les representacions simbòliques homogeneïtzadores que hi ha a la societat (Quiroga i Soria, 2010) sobre aquests menors. També amb Suárez (2006), comparteixen la idea de la migració en joves com a ritual de pas cap a la vida adulta així com de l'adolescència com a construcció social i cultural, no com a fenomen universal, basades en la teoria de l'antropòloga estatunidenca Margaret Mead⁶.

3.1.El concepte i l'etiqueta MENA

Si bé aquesta migració es pot considerar com un nou actor migratori, la seva definició resulta problemàtica i objecte de discussió. Amb Quiroga, Alonso i Sòria (2010) podem situar els antecedents a la conceptualització de MENA a partir de l'any 1989, quan es ratifica la Convenció sobre els Drets dels Infants, es desenvolupa la construcció social de la "Infància" i s'universalitzen els seus drets. L'assumpció d'aquesta nova categoria d'infància comporta una modificació en els plantejaments i es fa efectiva una perspectiva

---

⁶ *Adolescencia, sexo y cultura en Samoa* (1966).

proteccionista, atorgant a tots els menors d'edat la necessitat de ser emparats i posats sota la cura de les institucions que disposen de la competència de protecció als menors.

Anys més tard amb l'arribada de gran nombre de menors sense referents adults al continent europeu, el Consell de la Unió Europea, el 1997, designa aquests menors estrangers com Menors No Acompanyats (MNA) i el mateix any, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) estableix la definició citada a l'apartat anterior. A Catalunya s'utilitza el concepte de MENA, el qual ha derivat del concepte de Menor Estranger Indocumentat No Acompanyat (MEINA). Altres nomenclatures que s'han utilitzat per denominar a aquest col·lectiu són Menor Migrant No Acompanyat (MMNA), Menors Immigrants No Acompanyats (MINA) o Menors Separats (Quiroga, Alonso i Sòria, 2010).

A les categories de “menor”, “estranger” i “no acompanyat” Quiroga, Alonso i Sòria (2010) plantegen una sèrie d'aclariments que, segons les autores, cal incorporar per tal de dotar de més significat al concepte:

- Voluntarietat del projecte migratori: aquests joves han dut a terme el seu projecte migratori de forma voluntària, malgrat els molts condicionants individuals i estructurals que hi puguin haver. D'aquesta manera s'exclouen d'aquesta categoria els i les menors que hagin estat obligats a desplaçar-se del seu país d'origen per part d'organitzacions de caràcter criminal amb finalitats d'explotació, per tant, sense una voluntarietat per part del subjecte migrant. Les autores entenen que els i les menors que decideixen voluntàriament emigrar però són enganyats al treball a realitzar (per exemple, a la prostitució) o en les condicions del treball per una organització migratòria de caràcter criminal s'ajusten a la definició.
- Acompanyament inadequat: més enllà dels joves que decideixen voluntàriament dur a terme el seu projecte migratori i que s'inclouen en l'imaginari creat al voltant del concepte MENA, es poden identificar altres situacions en les quals l'acompanyament de l'adult no resulta efectiu i aboca als menors en una situació d'abandonament. Per exemple, menors que arriben amb algun familiar que no se'n fa càrrec efectiu, menors que són obligats a dur a terme activitats il·legals per part dels seus adults responsables.

Aquesta ampliació dels perfils que plantegen les autores generen certs interrogants i certa confusió ja que el plantejament d'acompanyament inadequat pot conduir a interpretacions errònies i resulta difusa, malgrat que més enllà de que no es pot identificar amb una tasca

real de cura del menor, implica un conjunt d'indicadors de risc i una situació efectiva de desemparament (Quiroga, Alonso i Sòria, 2010).

Més enllà d'aquestes consideracions, s'ha produït un extens debat sobre la idoneïtat del concepte 'mena' i la seva transformació en etiqueta. Montserrat Sòria (2019) considera que aquesta homogeneïtza un col·lectiu que és molt divers, pel que fa als seus perfils i a les condicions en les quals es produeix el projecte migratori. Així, l'edat, el gènere, l'origen o el viatge constitueixen alguns dels factors que marquen diferències i sovint amaguen vulneracions que són ignorades. L'etiqueta de "mena", afirma l'autora, implica, a més, que aquests menors acabin sent tractats com a estrangers abans que com a infants, fet que implica una vulneració dels seus drets com a tals.

Els principis de la Convenció pels Drets dels Infants protegeixen l'interès del menor a través de garantir-ne la no discriminació, participació, dret a la vida i el desenvolupament físic, mental, espiritual, moral, psicològic i social (Sòria, 2019). Aquests drets passen en segon pla perquè la llei d'estrangeria preval per sobre dels seus drets com a menors. Una discriminació que continua amb els discursos racistes de mitjans de comunicació i del carrer, reforçats per la utilització de l'etiqueta 'mena'. Aquests joves es veuen sovint amb la càrrega d'haver de trencar l'estigma que els vincula a la delinqüència i defensar que fugen de la pobresa en busca d'oportunitats laborals i del desig d'aconseguir una vida digna (Sòria, 2019).

3.2.La construcció institucional dels menors migrants sols

Monteros (2010) a través d'una concepció constructivista analitza aquest fet migratori com a fenomen cultural. Afirma que la immigració, com tot fenomen social, està construïda simbòlicament: al seu voltant hi ha representacions, idees i qüestions que afecten la nostra forma de veure-la, entendre-la i relacionar-nos-hi. Per tant, des d'aquesta perspectiva els joves migrants també representen una construcció cultural i social.

Aquesta autora estableix els diferents actors que participen en la construcció d'aquest fet social. Considera, seguint les tesis de García Borrego (2005) sobre la construcció cultural de la immigració, que el primer agent que podem trobar al més alt nivell de configuració simbòlica són les institucions polítiques, en els seus diferents nivells organitzatius. Els diferents organismes polítics europeus han estat, entre els quals l'ACNUR, els primers en utilitzar la distinció MENA. També en establir unes línies d'acció comuna referents a la immigració de menors juntament amb els diferents Estats que conformen la Unió

Europea. En el cas de l'Estat espanyol s'ha seguit una tendència semblant a la proposada per la Unió Europea en matèria de seguretat, immigració i cooperació al desenvolupament (Monteros, 2010). Les concepcions sobre minoria d'edat i immigració que es plantegen, ja sigui des de la política europea com de l'espanyola, resulten determinants en gran mesura pel que fa a les pràctiques i a la intervenció que afecten directament a la trajectòria vital dels menors immigrants.

En primer terme, a l'Estat espanyol són les comunitats autònomes els organismes polítics encarregats de crear els dispositius tutelars específics i tal com apunta Monteros (2010), seguint a Foucault (1989). L'efecte principal d'aquests és la creació del subjecte de la intervenció a partir de pràctiques de segregació, classificació, vigilància i disciplina.

En segon lloc, per Monteros (2010) hi haurien les agències de gestió i intervenció social, des d'entitats privades, fundacions i Organitzacions No Governamentals (el Tercer Sector) a les que s'ha encomanat la pràctica de la tutela dels menors en un procés de delegació per part de l'Estat de Benestar de les seves funcions socials i públiques.

En tercer lloc, un altre dels agents principals que configuren les concepcions sobre la immigració i sobre els menors i construeixen el fet social i les seves causes, són els mitjans de comunicació. Aquests són d'especial rellevància pel que fa a la construcció de la opinió pública i per la preparació el terreny per a l'acolliment o no de les persones migrants. Monteros (2010) ressalta, però, que no totes les persones autòctones són interpel·lades per aquests discursos.

En quart i últim lloc l'autora cita als agents productors de saber i de coneixement com les institucions acadèmiques, a les quals se'ls atribueix la capacitat de produir un saber legítim. En aquest sentit les ciències socials com l'economia, l'antropologia o la sociologia proveeixen d'un corpus intel·lectual als organismes de govern, a nivell de procediments per pensar teòricament el fenomen migratori. Monteros (2010) considera que existeix un sistema de traducció del coneixement en polítiques públiques, una traducció que es pot trobar en la creació de les convocatòries a subvencions de projectes socials del "tercer sector". A través d'aquestes convocatòries l'administració pública s'assegura, no només la tipologia dels projectes, sinó també el control econòmic sobre aquests, ja sigui en el disseny o en l'execució.

Així doncs, segons Monteros (2010), el poder performatiu que conformen els diferents agents de control permet que alguns tipus de ciutadania siguin possibles i altres

impossibles. Pel que fa, doncs, als menors estrangers no acompanyats cal qüestionar-se quin és el tipus de ciutadania (o de no-ciutadania) que aquests agents proposen per a aquests i com els diferents models d'intervenció exerceixen aquest poder performatiu.

3.3.Els menors migrants sols com a categoria migratòria

Segons Quiroga, Alonso i Sòria (2010), la migració de menors no acompanyats s'insereix al panorama global de les migracions internacionals. A l'estudi d'aquest camp s'han establert diferents tipologies de migracions que es corresponen amb trets específics i característics per a una determinada població migratòria a partir de les quals s'han diferenciat tipus migratoris amb característiques diferenciades (migració femenina en contraposició a la migració masculina, migracions econòmiques, migracions climàtiques, polítiques, etc.). Si aquest fenomen és un fenomen global present en altres continents i en altres realitats llunyanes, la pregunta que apareix se centra, segons les autores, en si la migració de menors no acompanyats s'estableix com una tipologia de migració diferenciada de les altres, i per tant amb unes particularitats específiques que la distingeixen exclusivament de les altres tipologies migratòries.

Els menors migrants no acompanyats són descrits per Suárez (2006) com a nous actors dels fluxos migratoris actuals, persones amb una identitat, motivacions i objectius propis, malgrat que aquesta mateixa autora planteja la pregunta sobre si realment existeixen gaires diferències entre els adults que decideixen emigrar. La conclusió a la qual arriba i que és representativa de la idea subjacent en la pràctica totalitat dels estudis fets pels diversos autors que han treballat aquest fenomen és que els menors migrants sols es poden considerar una tipologia migratòria que es diferencia substancialment de les altres, malgrat que sovint comparteixen elements i trets comuns. L'autora considera important destacar el protagonisme dels joves com a actors migratoris en si mateixos en un camp migratori transnacional que els precedeix i configura les seves expectatives. Es constitueixen com uns "nous actors migratoris" i per tant es poden configurar com una categoria analítica amb identitat pròpia. Aquests nous actors s'insereixen en espais migratoris més amplis i diferents, els qual es poden definir per la creació de xarxes de solidaritat transnacionals basades en els grups d'edat, un mode d'inserció laboral propi o l'autorepresentació a través de signes identitaris (Suárez, 2006).

Per Monterde (2013) els menors migrants sols són els joves i nens que migren de forma autònoma o semi autònoma a través de les fronteres entre les regions més pobres i les més

riques del planeta. La seva denominació jurídica de menors estrangers no acompanyats no fa palès el caràcter heterogeni pel que fa als orígens i a les estratègies migratòries que adopten. Malgrat aquesta heterogeneïtat, aquests joves, com a categoria migratòria, formen part d'una migració transnacional de caràcter global. Els diferents contextos d'origen d'aquests joves formen part d'unes situacions de pobresa que no s'associa a la fam, sinó a una manca d'esperances de millorar (Monterde 2013).

Generalment els menors no migren sols sinó que ho fan a través del suport de xarxes d'iguals assentades a cada banda de les fronteres (Monterde 2013). En d'altres casos ho fan a través de l'acompanyament d'adults que no els protegeixen o que els exploten (Quiroga, Alonso i Soria, 2010). Per a Monterde (2013), existeix una prevalença dels discursos que es basen en els drets de la infància que tendeixen a una victimització. Discursos que amaguen la capacitat d'agència dels joves com actors migratoris amb veu i voluntat pròpia.

3.4. Adolescència i migració com a rituals de pas

Basant-nos en la hipòtesis de que els menors migrants sols representen un patró migratori diferenciat, un dels elements claus d'aquesta diferenciació és el que plantegen Quiroga, Alonso i Sòria (2010) es que la pertinença a un grup d'edat concret, en aquest cas l'etapa vital de l'adolescència i la joventut, representa la principal característica definitòria dins d'una conceptualització general del fet migratori. En aquest sentit es parteix de la base de que l'adolescència, tal i com apuntava Mead (1966), és una construcció cultural i social i que cada societat organitza de diferents maneres aquesta etapa vital de transició de la infància a la vida adulta més enllà de la seva base biològica basada en els canvis fisiològics que es produeixen en l'individu.

Les categories socials vinculades a l'edat estan sempre associades a un conjunt de característiques, obligacions i drets. I el pas d'una a una altra condició sovint es marca de forma ritual (Suárez 2006). Aquesta idea de ritual de pas que apunta Suárez es repeteix també en els treballs de Quiroga, Alonso i Sòria (2010) que plantegen la idea de la migració convertida en una nova forma de ritual de pas per a molts joves a partir de la qual es materialitza aquest procés de transformació cap a l'adulthood: el viatge simbòlic es converteix alhora en un viatge físic per dur a terme una transició i complir unes expectatives per a l'edat adulta que els joves que decideixen emprendre el procés migratori veuen realment difícils de realitzar en el seu context d'origen (Suárez 2006). A

aquesta manca de perspectives dels contextos d'origen s'hi ajunta a l'efecte dels referents idealitzats que un dia se'n van anar i han tornat amb papers, accés a mercaderies de consum, i amb una mentalitat occidental sobre la possibilitat de l'ascens social.

3.5.El sistema d'atenció

Com ja hem comentat anteriorment, la majoria d'aquests joves es troben acollits per les entitats públiques de protecció de menors, ja que la legislació internacional de protecció de la infància determina que els menors siguin tutelats per l'Estat en el cas de trobar-se en situació jurídica de desemparament. En el cas espanyol són les comunitats autònomes les que disposen de les competències assistencials, vinculades a la política migratòria, com a resposta a l'arribada d'aquests joves. Segons Monterde (2013) explícitament es demana a les comunitats que els protegeixin, mentre que implícitament són responsables d'evitar l'efecte crida que pot suposar l'acollida. La base comuna del model utilitzat a l'Estat espanyol és l'externalització de les seves funcions i serveis a les denominades entitats socials (Monteros, 2010)

Per a Monterde (2013) des del treball social, materialitzat en les entitats a les quals l'administració ha delegat la funció tutelar, es tendeix a buscar una homogeneïtat de resultats en l'acolliment tutelar dels menors en situació de desemparament. S'espera uns joves formats a nivell acadèmic, inserits al mercat laboral, en situació administrativa regular i amb conductes socialment adaptades al perfil de jove "salvat" de l'exclusió social. Però darrere d'aquesta idea d'uniformitat existeix una heterogeneïtat que es resisteix a aquesta idea de la migració simplificada, ja sigui a través d'estratègies com la ocultació de la identitat, les edats falses i altres estratègies per a poder tenir accés al sistema de protecció. Però també, com apunta Monterde (2013), per a poder accedir al consumisme, l'hedonisme i la rebel·lia característica de la seva condició de joves globals, allunyats de l'estigma de víctimes que l'Estat els atribueix.

Sovint, segons aquest mateix autor, les polítiques migratòries dirigides als joves migrants es perceben per aquests com una forma d'exercici de poder i d'ordre en la cerca de la uniformitat esmentada, d'una estabilitat, a la vegada que aquests joves suposen un problema per a l'Estat pel fet d'haver arribat al seu territori a través d'una contradicció, d'una esquadra jurídica en la qual es pretén disciplinar a la immigració a través d'un conjunt de lleis, uniformar els menors a través de l'educació social i a la vegada es troba en la situació d'haver de protegir-los pel fet de ser menors (Monterde, 2013). Davant

d'aquest context, es produeix, segons Monterde (2013), una tendència en aquest col·lectiu d'allunyar-se i resistir-se al procés d'institucionalització. Els professionals de l'educació i el treball social es veuen sobrepassats davant la incomprensió d'aquest itinerari i es tendeix a la creació de discursos simplificadors i que vinculen aquests joves amb la delinqüència i la marginalitat.

4. OBJECTIUS, HIPOTESIS I METODOLOGÍA DE LA INVESTIGACIÓ

4.1.Objectius

L'objectiu principal de la present investigació és analitzar les experiències d'intervenció institucional amb els i les menors estrangers no acompanyats que han estat exitoses y les que no ho han estat així com escatir els elements que hi ha contribuït. Com a objectius específics ens proposem:

- 1) Determinar les necessitats i expectatives dels joves;
- 2) Analitzar el model d'actuació i estratègies d'atenció sobre aquest col·lectiu
- 3) Establir els elements que condicionen la inclusió social del col·lectiu, i
- 4) Analitzar el marc legislatiu actual i com aquest condiona els models d'atenció.

4.2.Hipòtesis

Aquests objectius han estat formulats en base a les següents hipòtesis que avancen una resposta teòrica a les preguntes plantejades.

4.2.1. Principal

-Hi ha uns elements comuns en tots els models d'intervenció que han tingut èxit en la inclusió i la creació d'expectatives de futur d'aquest col·lectiu.

Les Comunitats Autònomes parteixen d'un mateix marc legal comú en quant a estrangeria però cadascuna d'elles té competència per desenvolupar els serveis necessaris per a la intervenció social amb aquest col·lectiu. Més enllà de les especificitats polítiques de cada Comunitat, els models d'intervenció poden ser diferents en funció d'aspectes com els horaris i normatives, la presència de personal de seguretat als centres i els diferents elements detallats en les hipòtesis específiques com la ubicació dels centres, les característiques de l'equip educatiu i la titularitat de la gestió. D'altra banda, el marc legislatiu i burocràtic per tal d'obtenir el permís de residència, element comú a tots els models, representa l'element més determinant de tot el procés.

4.2.2. Específiques

-La ubicació geogràfica del centre i les seves característiques determina l'atenció dels professionals i les possibilitats inclusives dels joves.

Per tal de determinar aquestes característiques es partirà de la base de tres variables concretes: mida, especificitat i ubicació.

Pel que fa a la mida, és a dir, el nombre de places que pot acollir el centre, resulta determinant en la individualització dels processos educatius i d'atenció així com en la relació entre joves i educadors. Als centres amb molta capacitat també és més fàcil que es produeixi la sensació o la percepció de ghetto, tant a nivell dels propis joves com a nivell de veïnat i dels habitants propers a aquest. Als centres grans, la sensació de llar i de participació en tot el procés és menor que en espais reduïts i més individualitzats.

L'especificitat fa referència al fet de tractar-se de centres o tant sols hi conviuen menors estrangers o si és de caràcter mixt, és a dir, que hi conviuen joves nacionals tutelats. Si bé és cert que els menors estrangers no acompanyats presenten unes especificitats que es diferencien dels menors tutelats nacionals, com ara la necessitat de regularitzar la situació administrativa, l'aprenentatge de l'idioma, etc. no cal dir que el fet de crear centres específics per a joves estrangers limita la possibilitat d'aquests de relacionar-se amb joves autòctons i amplifica la percepció de ghetto.

Amb la variable d'ubicació es fa referència a la proximitat dels centres de llocs habitats i nuclis urbans o a la inserció d'aquests en zones aïllades. El fet de situar-se en nuclis urbans facilita la participació comunitària, l'accés a diferents recursos així com una major sensació d'independència i d'integració. L'aïllament dels centres redueix la interacció amb recursos externs i amplifica la sensació de rebuig per part dels joves, que perceben aquest aïllament com una mena d'exclusió d'aquests de la societat autòctona. Les característiques socioculturals de la zona d'ubicació també resulten importants en el procés. La ubicació dels centres en zones amb problemàtiques socials fortes pot contribuir a la inserció d'aquests en dinàmiques d'exclusió.

-La proximitat cultural dels educadors vers els joves condiciona el vincle d'aquests i la qualitat de l'atenció.

La presència a l'equip educatiu de persones socialitzades en un entorn igual o semblant al dels joves estrangers implica que la intervenció pugui ser plantejada a través d'un coneixement molt més profund de la cultura dels menors. El fet de dominar la llengua i

cultura d'aquests facilita enormement la comunicació i per tant, la intervenció. La manca de coneixement de la cultura d'origen dels joves pot generar situacions d'etnocentrisme per part de l'equip educatiu que generin el rebuig i la no comunicació dels joves.

-El marc legislatiu actual resulta l'element determinant a l'hora de condicionar les diferents experiències d'intervenció.

Els menors estrangers no acompanyats es troben a nivell legal entre dos sistemes, el de protecció al menor i el d'immigració. Aquests marcs jurídics es basen en principis contradictoris, la protecció pel fet de ser menors i el rebuig i control pel fet de ser immigrants. Entre aquestes dues realitats, molt sovint preval la condició d'immigrant sobre la de menor, fet que condiona les possibilitats i les estratègies d'intervenció.

L'interès principal dels joves és obtenir el permís de residència i regularitzar la seva situació administrativa i aquest fet afecta el seu desenvolupament personal de manera integral. El fet de migrar sent menors és part de la seva estratègia migratòria i de la seva percepció sobre si obtindran l'autorització de residència i treball depèn molt sovint que es quedin o no als centres. Obtenir el permís de residència hauria de ser relativament senzill ja que la legislació espanyola en contempla la concessió als menors estrangers no acompanyats que es troben al seu territori. A la pràctica, però, es converteix en un procés complex que es pot arribar a allargar molt en el temps i ple de traves burocràtiques, com per exemple haver d'acreditar la impossibilitat de repatriació del menor (cal esperar nou mesos des que el menor hagi estat posat a disposició dels serveis de protecció de menors). Aquesta tardança i la possibilitat de complir els 18 anys abans d'acabar el procés genera molta tensió i inquietud als joves.

-L'externalització per part de l'administració dels diferents serveis d'atenció comporta un procés de mercantilització d'aquests que resulta negatiu per la inclusió del col·lectiu.

En aquest sentit la titularitat de la gestió, pública o concertada es veu reflectida en els tipus de convenis i la situació laboral dels treballadors. En aquells centres de titularitat privada tendeixen a produir-se canvis freqüents pel que fa als components dels equips degut a la precarietat de les condicions laborals, les altes ratios, malestars, conflictes laborals, etc. Això dificulta considerablement el treball educatiu i la continuïtat de les intervencions. La delegació per part de l'administració de les seves responsabilitats socials envers els menors suposa un estalvi de la despesa pública que les entitats privades

gestionen a costa de retallades laborals i retallades en el pressupost destinat a l'atenció dels joves.

4.3. Metodologia i tècniques de recollida de dades

La metodologia utilitzada ha estat fonamentalment qualitativa i comparativa i la obtenció de dades s'ha dut a terme a través d'entrevistes qualitatives semiestructurades i observació participant. El context on s'ha desenvolupat la recerca és a Catalunya, i més concretament en dos centres de la comarca del Penedès, pertanyents a la mateixa cooperativa del tercer sector.

La realització del treball de camp ha estat relativament fàcil en el primer dels espais degut al fet d'haver-hi treballat en nombroses ocasions. Aquest fet m'ha permès conèixer de primera ma el funcionament del centre, les dinàmiques internes tant pel que fa a la relació entre els propis joves com pel que fa a la relació entre joves i professionals. El fet de conèixer els joves entrevistats, degut al fet d'haver-hi mantingut una relació professional amb anterioritat, va permetre poder realitzar les entrevistes de manera distesa i en un ambient de confiança.

En el segon espai la situació va ser totalment diferent. El perfil dels joves era més nou i no tenien cap mena de relació de confiança amb mi. Els joves, la majoria d'origen subsaharià, havien viscut un procés migratori dur i encara molt recent, així que cap d'ells es va prestar a ser entrevistat. La proposta la va fer la directora del centre durant l'espai d'assemblea que realitzen setmanalment. Els professionals d'aquest centre, en canvi, sí que van accedir a les entrevistes sense cap problema. Val a dir que amb la majoria dels professionals entrevistats hi havia coincidit en alguna ocasió treballant en altres centres, així que la relació no partia de zero.

A part de la observació en aquests dos espais, s'ha complementat la observació a través d'entrevistes a dues professionals més que treballen o han treballat en projectes fora de l'àmbit del Penedès. L'accés a aquestes dues professionals també ha estat fàcil degut al fet de conèixer-nos amb anterioritat.

4.3.1. Les entrevistes

En total s'han realitzat 10 entrevistes semiestructurades. D'aquestes, 4 s'han realitzat a joves que es troben residint a un dels dos centres observats. La resta han estat a 3 educadores, una treballadora social i dos càrrecs directius, una subdirectora i una directora. Pel que fa a les 3 educadores entrevistades, una treballa a un dels dos centres observats i les altres dues han treballat en dos projectes diferents de dues altres entitats. A través de les entrevistes realitzades s'han acumulat dades sobre les experiències tant de joves dels espais seleccionats com de professionals i càrrecs directius dels centres. Les entrevistes han estat de caràcter obert. Aquesta és una tècnica d'investigació qualitativa en què l'entrevistador guia la conversa però concedeix espai a l'entrevistat perquè expressi els seus propis punts de vista. S'ha realitzat un guió previ (ANNEX 1) per tal de dirigir l'entrevista cap a aquells temes i reflexions que interessin per tal d'obtenir-ne els resultats. El guió per a les entrevistes semiestructurades ha estat diferent per a cada un dels grups seleccionats, de manera que s'ha pogut adequar el plantejament de les hipòtesis a la realitat i al discurs de cada grup de la mostra. Cal matisar que aquesta mostra no pretén ser representativa a nivell quantitatiu, però sí que és significativa ja que ha permès dur a terme una aproximació a l'objecte d'estudi d'aquest treball. Les entrevistes es van enregistrar amb el consentiment informat de les persones participants per posteriorment transcriure-les i analitzar-ne els resultats. De les 10 persones entrevistades tant sols hi va haver un jove que va preferir no ser gravat.

Les entrevistes s'han realitzat entre els mesos de gener i abril de 2022. Els joves han estat entrevistats al mateix centre on resideixen. De les entrevistes a professionals, tres s'han realitzat al mateix centre on duen a terme la seva tasca professional, una ha estat per videoconferència i les dues restants han estat realitzades en bars. En aquest sentit és important diferenciar les entrevistes a les dues professionals que treballaven, o han treballat, en projectes diferents als centres observats ja que han aportat un punt de vista diferent de les professionals dels dos centres on s'ha realitzat la observació. Tant els projectes, com el context geogràfic en els quals han treballat, són diferents als dos centres observats. Els dos centres formen part i són gestionats per la mateixa cooperativa i es troben situats a la mateixa comarca, a pocs quilòmetres de distància. El context social i demogràfic, per tant, és similar. Els dos centres estan apartats i mal comunicats amb els nuclis urbans grans més propers i formen part d'un entorn natural similar. Així doncs,

s'ha considerat important poder contrastar aquesta realitat amb l'experiència de les dues professionals que formen part d'altres projectes en contextos diferents.

4.3.1.1. Entrevistes a joves

Codi entrevista	Edat	Lloc d'origen	Temps d'arribada	Recorregut	Recorregut	Situació actual
0.1	17	Tànger (Marroc)	2 anys	(Màlaga, Madrid (carrer), Anòia i Penedès)	No estudis, feines de subsistència (situació molt precària)	Curs d'alfabetització
0.2	21	Marràqueix (Marroc)	2 anys i mig	Melilla (carrer), Almeria, Murcia, Barcelona, Penedès	Estudis primaris, feina de pastisser	Pràctiques en programa PIL
0.3	19	Fnideq (Marroc)	1 any i mig	Ceuta, Madrid, Barcelona, Penedès	Estudis de secundària no acabats, diferents feines	Pràctiques en programa PIL
0.4	16	Tànger (Marroc)	3 anys	Ceuta, Cadis, Barcelona, Penedès	Estudis de primària	Cursant estudis d'ESO

S'han entrevistat 4 joves del mateix centre. Els 4 són d'origen marroquí i tenen 16, 17, 20 i 21 anys. Dos d'ells (0.2 i 0.3), per tant, es troben en situació d'allargament d'estada al centre, propiciada pels informes positius que s'han realitzat des d'aquest. A les entrevistes afirmen que van arribar a l'Estat Espanyol ja sent majors. En preguntar per l'edat, un d'ells pregunta si vull saber l'edat "d'aquí o la d'allà". Cal remarcar que les edats aquí citades són les que han manifestat tenir els joves durant les entrevistes, fet que no necessàriament coincideix amb les edats que apareixen en els informes del seu procés

d'institucionalització. Tots parlen castellà, tot i que amb poca fluïdesa. Les entrevistes han estat curtes respecte les que s'han dut a terme a les professionals. Generalment les respostes han estat molt breus, sense una intenció de desenvolupar les respostes més enllà del que l'entrevistador ha plantejat.

La situació en la que es trobaven al país d'origen és diferent en cada cas. Un d'ells (0.1), degut a problemes familiars havia viscut els darrers anys als carrers de Tànger i havia viscut forces situacions de violència i consum de drogues. Mostra diverses cicatrius d'aquella època. Els altres vivien en un entorn familiar més o menys estable, tot i que amb una certa manca de recursos i expectatives de futur. Un té diversos anys d'experiència laboral (0.2), afirma que va començar a treballar als 14 anys, havent treballat de pastisser a diverses ciutats de Marroc. La millora de la seva situació és el que tots manifesten que els va motivar a migrar. Tal com apunta Monterde (2013), en el cas dels joves migrants marroquins formen part d'un context de pobresa que no s'associa a la fam, sinó a una manca d'esperances de millorar.

Un d'ells va arribar amagat en un camió (0.1), un altre amagat en una caravana (0.2) fins a Melilla i dos (0.3 i 0.4) van aconseguir entrar a Ceuta i des d'allà van ser traslladats a Andalusia. Tots han estat en centres d'aquesta comunitat, dels quals tenen records negatius: sobrepoblats, alimentació escassa, etc. Per tant, per arribar al centre on es troben actualment han dut a terme un procés en el qual han passat per diverses comunitats autònomes i diversos centres.

4.3.1.2. Entrevistes a professionals

Codi entrevista	Edat	Gènere	Estudis	Funció	Temps treballant en el col·lectiu	Lloc de treball
1.1	29 anys	Femení	Integració social	Educadora	1 any i mig	Garraf
1.2	32 anys	Femení	Arquitectura, Educació Social	Educadora/ Coordinadora	4 anys	Tarragonès
1.3	28 anys	Femení	Psicologia	Educadora	3 anys	Penedès

1.4	37 anys	Femení	Educació Social	Subdirectora	3 anys	Penedès
1.5	38 anys	Femení	Treball Social	Treballadora social	2 anys	Penedès
1.6	36 anys	Femení	Educació Social	Directora	3 anys	Penedès

Les 6 professionals entrevistades han estat totes dones. Tot i que en els centres també hi treballen alguns homes, aquest fet reflexa la prevalença de dones en l'àmbit social. Pel que fa a l'origen, una d'elles és nascuda al Marroc mentre que la resta són nascudes a Catalunya.

Les entrevistes han estat molt fluïdes i d'una durada considerablement major que en el cas dels joves. Totes les professionals han estat disposades a explicar el seu dia a dia i la seva perspectiva respecte la problemàtica i la situació d'aquest col·lectiu.

4.3.4. Els espais d'observació

A part de les entrevistes, s'ha pogut dur a terme una observació en profunditat d'un dels dos centres, seguint les dinàmiques i els rols entre joves i educadors així com el dia a dia i el funcionament d'aquest. Del segon espai també se n'ha pogut realitzar una observació, tot i que en menys profunditat que el primer. Els centres observats formen part d'una cooperativa del tercer sector molt arrelada a la comarca del Penedès. El programa específic de la cooperativa en el qual s'emmarquen els dos espais neix a l'estiu del 2017 per tal de donar resposta a l'emergència derivada de l'arribada d'un gran nombre de joves migrants sols. El projecte està format per un conjunt de Serveis de Primera Acollida i Atenció Integral i el seu objectiu és atendre als menors estrangers no acompanyats i les seves necessitats. Són els anomenats SPAAI (servei de primera acollida i atenció integral). Aquests SPAAI són centres residencials que ofereixen als joves la possibilitat de poder residir durant la seva estada al centre fins als 18 anys en un ambient que cerca normalitzar les situacions d'aquests, intentant reproduir un espai familiar.

La majoria dels joves atesos des del programa d'aquesta cooperativa són adolescents d'entre 14 i 18 anys (alguns en situació d'allargament

d'estada) d'origen marroquí i de l'Àfrica subsahariana. També han estat atesos alguns menors del Pakistan i de l'Afganistan.

El projecte consta de tres objectius que, tal i com es defineixen des de la pròpia cooperativa, són els següents:

- Regularització de la situació administrativa dels joves a través d'un procés que implica des del tràmit del seu passaport fins al tràmit del permís de residència.
- Possibilitar la integració al territori a través de la immersió lingüística, formació professional i establir vincles amb els diferents actors del territori.
- Acompanyament durant el procés de transició cap a la vida adulta a través de fomentar l'autonomia personal dels joves en els diferents àmbits de la seva vida quotidiana.

Els centres reben el suport d'una treballadora social, la qual s'ha pogut entrevistar, que forma part de l'equip tècnic que s'encarrega de facilitar el procés de regularització administrativa. D'altra banda, el projecte també treballa amb el PIL (Projecte d'inserció laboral) que forma part de la mateixa cooperativa per tal de vincular als joves a processos formatius de caràcter prelaboral i poder dotar-los d'experiència laboral per tal de millorar les seves possibilitats d'incorporar-se al mercat de laboral.

5. ANÀLISI

5.1. Espai 1

El primer espai on s'ha dut a terme la observació es troba situat un nucli de població pertanyent al municipi de Subirats, el qual és el terme municipal més gran de la comarca de l'Alt Penedès, amb una extensió de 55,9 km², quinze nuclis de població i tres polígons industrials. Subirats és un municipi vinícola proper a la localitat de Sant Sadurní d'Anoia i a la capital de comarca, Vilafranca del Penedès. Concretament, el poble està situat al nord del terme municipal, a la serralada de les muntanyes. Segons Idescat (2021), al poble hi resideixen 640 persones, concretament 351 homes i 289 dones.

El nucli consta de serveis bàsics com un dispensari mèdic, diverses botigues de queviures, piscina i pista poliesportiva i 3 bars/restaurants. A nivell de comunicacions, malgrat que es troba just al costat de la carretera N-340, disposa tant sols d'una línia de bus que el

connecta amb Vilafranca, la capital de comarca, 3 cops al dia. Tampoc hi passa cap línia de tren. Aquesta manca de serveis de transport i comunicacions fa que sigui gairebé imprescindible l'ús de vehicle particular per a desplaçar-se fins a les localitats grans més properes, Sant Sadurní d'Anoia i Vilafranca del Penedès. Des d'aquestes poblacions, la comunicació cap a Barcelona i l'àrea metropolitana és fàcil, ja que disposen d'una àmplia freqüència de serveis de tren i bus. A més, també són poblacions amb un ampli ventall de serveis i d'oci.

Al centre, propietat del mossèn del poble i cedit a una entitat cooperativa del tercer sector que en porta a terme la gestió, i està molt arrelada a la comarca del Penedès, hi conviuen 12 adolescents, tots nois, amb edats compreses entre els 14 i els 18 anys. 10 d'ells són d'origen magrebí, tots del Marroc i 2 són d'origen subsaharià. Els joves conviuen en habitacions de 3 llits i un lavabo en un espai que consta d'una sola planta amb una zona comuna amb televisió i una consola, cuina, sala de menjador polivalent i un rebost. La disposició de l'espai fa difícil la intimitat dels joves. Les tasques de cuina les duen a terme l'equip educatiu amb l'ajuda d'alguns joves. D'altra banda, una part molt important de la tasca dels i les educadores es concentra en realitzar el transport dels joves cap a recursos formatius, sortides de permís a les localitats grans més properes i realitzar gestions que tant sols es poden dur a terme fora del municipi. L'equip educatiu consta de 8 educadors (2 en torn de matí, 2 en torn de tarda, 2 a la nit que treballen en setmanes alternes), 2 membres de direcció i una treballadora social. D'aquests, els dos educadors que realitzen el torn de nit de manera alterna són d'origen marroquí, així com una de les educadores de torn de matí i un dels dos educadors de cap de setmana. Actualment el centre es troba en procés de fusió amb el segon espai d'observació, situat a la mateixa comarca, a poca distància d'aquest. Per tant la perspectiva a curt termini és que els joves s'acabin reubicant en aquest altre centre o a pisos tutelats.

El centre és un espai obert on malgrat haver-hi uns horaris pactats, els joves poden entrar i sortir sense impediments. La dinàmica del centre és senzilla. Els adolescents es lleven cadascú a hores diferents en funció dels recursos als quals assisteixen. Els primers ho fan a les 6 del matí per poder ser a Barcelona a les 8 per tal d'assistir als recursos d'alfabetització. Els que assisteixen a recursos ubicats a la mateixa comarca del Penedès es lleven una hora més tard. Aquests recursos consisteixen en realitzar pràctiques en diverses empreses de la zona, així com cursos de formació professional gestionats pel Consell Comarcal de l'Alt Penedès. D'altra banda, tres nois, els més joves, es troben

cursant l'ESO a un institut de la localitat de Sant Sadurní d'Anoia, en un pla d'estudis adaptat. Uns pocs no realitzen cap formació externa i es queden al centre fent tasques formatives amb els mateixos educadors del centre. Els àpats es realitzen de manera conjunta al menjador seguint un horari establert i en funció dels joves que es troben en aquell moment al centre.

Tots els joves gaudeixen d'una assignació econòmica setmanal. Parteixen de 10 euros que poden ser variables, des d'augmentar fins a 16 o quedar-se sense, en funció de la realització de diverses tasques. Aquestes són:

- Neteja de la llar: les tasques de neteja i ordre de l'espai es distribueixen de forma setmanal entre els joves. Aquestes poden ser: neteja de la cuina, menjador, passadís, sala comuna i exterior, així com llençar brosses.

- Assistència als recursos i puntualitat.

- Neteja i ordre de l'habitació i lavabo.

- Faltes de respecte, conflictes i escapiments.

Tots aquests ítems s'organitzen en una graella individual que l'equip educatiu empena diàriament. Cada tasca extra que realitzen suma un euro i se'n poden fer un màxim de 6, fins arribar als 16. Aquestes tasques extres poden ser la col·laboració amb els educadors a l'hora de preparar activitats, neteja de les furgonetes, arreglar desperfectes de l'espai, etc. La no assistència als recursos resta 2 euros. Si es baixa fins als 7 euros no hi ha opció de recuperar aquests diners realitzant tasques extres. Els escapiments resten la totalitat de l'assignació.

A nivell d'activitats d'oci externes, un jove juga de porter en un equip de futbol de la comarca del Baix Llobregat i dos més juguen a l'equip local. La resta no realitzen cap activitat. Alguns aprofiten el temps lliure per realitzar reforç d'alfabetització, d'altres juguen a futbol a l'exterior del centre, fan esport, juguen amb la consola de la sala comuna o fan videotrucades amb els seus familiars. Els caps de setmana s'intenten realitzar activitats extraordinàries com excursions per llocs de la zona o inclús es va realitzar una sortida a Port Aventura. Tot i això, els joves que participen d'aquestes activitats són pocs, ja que la majoria prefereixen marxar de permís per Vilafranca o Barcelona, on molts d'ells hi tenen alguns coneguts.

Quan es va obrir, al 2018, hi va haver molt de rebuig de la població local ja que el centre es troba a la rectoria, al costat de l'església i va ser promogut pel mossèn del poble. Aquest va tenir molts problemes amb sectors de fidels que van deixar d'anar a missa en protesta per la cessió de l'espai i van realitzar algunes mobilitzacions de rebuig, tot i que hi va haver una contra resposta per part de sectors del poble que si que volien que el projecte tirés endavant. Durant aquest temps les incidències al poble han estat mínimes.

5.2. Espai 2

El segon espai és un centre d'atenció integral on molts dels joves ja fa temps que es troben en situació d'institucionalització i té una capacitat de 20 persones, tot i actualment se n'estan ocupant 15. El centre es troba situat al terme municipal d'un poble a la comarca de l'Alt Penedès i a 10 km de la capital, Vilafranca. És un nucli urbà força dispers, de 29'13 km², amb un total de 1701 habitants, amb 906 homes i 795 dones, amb un 12% d'immigració (IDESCAT, 2021). No disposa de línia de tren i el bus que connecta amb la capital de comarca, Vilafranca, tant sols opera dues vegades al dia. El centre està situat en un entorn natural ubicat al camí de Sant Pere d'Avinyó, a uns cinc minuts amb cotxe del municipi. L'edifici és una antiga casa de colònies. Aquesta realitat fa que sigui imprescindible utilitzar vehicle privat per realitzar qualsevol tipus de desplaçament.

El perfil de joves que acull el centre són d'entre 14 i 17 anys i majoritàriament no disposen de familiars al territori. La seva intervenció es caracteritza per apostar principalment en dos aspectes que consideren claus en el seu procés: la integració del jove al territori (tramitació de papers, inserció sociolaboral i la immersió lingüística) i el treball de l'autonomia personal dels joves.

La majoria de joves d'aquest centre són d'origen subsaharià, en concret del Senegal i de Gàmbia i dos són d'origen Marroquí. Aquest espai ha rebut nous ingressos recentment i tots aquests són procedents de l'Àfrica subsahariana. Els d'origen marroquí són els més antics del centre. La treballadora social d'aquest mateix centre apunta que degut al recent apropament polític entre el Marroc i Espanya, arriben molts menys joves d'aquest país ja que les autoritats del Marroc han reforçat les seves fronteres. El govern d'aquest país ha utilitzat, doncs, la immigració en els darrers anys com a eina de pressió política. El gruix de la immigració que actualment arriba a l'Estat Espanyol és procedent de les illes Canàries i és d'origen subsaharià. Aquest flux migratori és el que es troba majoritàriament en aquest espai.

La dinàmica i el funcionament del centre és gairebé idèntica al primer dels espais, pel fet de pertànyer a la mateixa cooperativa. El sistema d'assignacions econòmiques té el mateix funcionament i la dinàmica del dia a dia també és molt similar. La totalitat dels joves assisteixen a recursos formatius, la majoria d'ells d'alfabetització, ubicats a Barcelona. Aquest fet implica, segons la seva directora, una despesa econòmica molt elevada en transport, fonamentalment en bitllets de tren i també en benzina per tal d'apropar als joves a l'estació de tren més propera, a la localitat de Sant Sadurní d'Anoia.

L'equip està format per 2 educadors de torn de matí, 2 de tarda, 2 de cap de setmana i 2 de nit que treballen en setmanes alternes, així com una treballadora social i una membre de la direcció. D'aquests, 2 són d'origen Marroquí, un del torn de nit i un de caps de setmana.

5.3. Entrevistes a joves

Els joves entrevistats compleixen amb la caracterització dels perfils majoritaris que desenvolupen Aguaded-Ramírez i Angelidou (2017) pel que fa al gènere (masculí), origen (Marroc), situació econòmica familiar precària, nivell formatiu baix comparat amb la situació dels joves dels països de destí, situació irregular, poc coneixement de l'idioma i poca relació amb la societat d'acollida. Dos d'aquests joves (0.2 i 0.3), però, manifesten haver arribat a territori espanyol ja majors d'edat, tot i que sense documentació legal que ho demostrï i per tant han pogut accedir al sistema de protecció al menor afirmant tenir una edat inferior a la real.

Els 4 joves coincideixen en els objectius que els van portar a emprendre el seu procés migratori: millora de les expectatives de futur, aconseguir permís de residència i treball i poder treballar per tal d'aconseguir estabilitat econòmica.

Allí no podía hacer nada, está muy mal. No hay trabajo, muy difícil para buscar trabajo. Quería un futuro mejor (0.3).

Cap d'ells, però, manifesta la necessitat ni la voluntat d'ajudar econòmicament les seves famílies del país d'origen. Per tant, el seu projecte migratori és de caràcter individual i s'ha dut a terme de manera voluntària. En el cas d'un d'ells (0.1) en contra de la voluntat de la seva família:

Ellos decían en España no hay nada [...] No quiero saber nada de mi familia. Yo quiero ir a Suiza, tengo amigos allí.

Aquest és l'únic dels 4 joves que manifesta voler marxar d'Espanya, tot i que és una idea poc definida. La resta no han manifestat cap intenció de canviar de país.

Existeix un descontentament general per part dels joves pel que fa a l'elevat nombre de nois als centres. Consideren que no tenen intimitat i el fet de conviure amb molts adolescents genera conflictes i crea malestars:

Los centros están bien, pero vives con 20, con 30... No es como vivir tu solo en un piso con tu compañero, tu amigo [...] esto me molesta mucho, que haya tantos chicos. No puedes estar bien con tantos chicos. Solo hay problemas, te roban cosas, hay peleas... (0.1)

Tots afirmen que tenen bona relació amb els educadors però dos d'ells es queixen de que al centre hi ha masses normes:

Solo no me gusta que hay un montón de normas. No se puede comer en la habitación, no se puede comer en la sala de la televisión, solo se puede comer en el comedor. Son normas de mierda. (0.1)

No me gusta que me digan cuando tienes que volver, siempre te ponen el M04. (0.4)

Per tant, consideren positiu el treball des del vincle que es potencia des de l'equip educatiu però mostren rebuig a l'estratègia estructuradora del seu dia a dia que es porta a terme i que defensen els professionals. Consideren que les normes són massa rígides i que algunes d'elles no tenen sentit.

En general es mostren poc conscients de les etiquetes negatives que la societat d'acollida ha tendit a associar al seu col·lectiu. Tenen poca interacció social excepte amb els educadors i personal de recursos formatius i de pràctiques, tot i que el més jove afirma tenir forces amics a la localitat de Vilafranca, tots ells també marroquins. La relació que tenen amb l'entorn social es produeix bàsicament durant els permisos i els escapoliments del centre. Aquests escapoliments consisteixen en no tornar a les hores pactades, fet que implica l'activació del protocol M04 en el qual s'avisava als Mossos d'Esquadra del no retorn d'algun dels menors. Generalment acaben tornant al cap d'unes hores o dies. D'altra banda, el fet d'estar sobre acompanyats per educadors en les tasques i gestions

del dia a dia els dificulta tenir una perspectiva que vagi més enllà de la dels propis educadors.

Durant el procés d'institucionalització es produeixen molt poques situacions que els permetin l'arrelament a la societat d'acollida. Dels 4 joves entrevistats tant sols un realitza activitats vinculades a l'oci fora de l'àmbit formatiu i institucional. En aquest cas el jove és porter d'un equip de futbol local. Aquest mateix jove manifesta que li agradava més estar a l'anterior centre de Barcelona, tot i que reconeix que en l'actual hi està més tranquil.

Excepte el més jove, tots mostren molta preocupació pel seu futur immediat, especialment els dos que es troben en allargament d'estada (0.2 i 0.3) ja que no han aconseguit regularitzar la seva situació. Cap dels dos no han pogut presentar la documentació del Marroc i són conscients de la dificultat per a trobar una sortida i un projecte de futur un cop se'ls hi acabi l'allargament d'estada. Expliquen que han pogut aconseguir l'allargament d'estada ja que han complert regularment amb els cursos i des del centre s'han realitzat informes favorables, però coneixen molts casos de joves que als 18 anys s'han quedat al carrer.

Es una mierda, es muy difícil [referent a la obtenció dels papers]. Lo que es importante es que las oportunidades se tienen que aprovechar. Hay que currar (0.2).

Un d'ells assisteix regularment a cursos de català i castellà (0.1) i dos (0.2 i 0.3) estan realitzant cursos de formació professional a través d'un PIL (programa d'inserció laboral) de la mateixa cooperativa que gestiona el centre. L'únic que està escolaritzat és el més jove (0.4), que cursa l'ESO en un institut públic a l'aula d'acollida. Tot i això manifesta que no li agrada estudiar i mostra poc interès pels estudis. Afirmar que preferiria poder treballar i que va a l'institut per obligació. El jove de 17 anys explica que ell sí que ha pogut presentar la seva documentació del Marroc i veu el futur amb més perspectiva, malgrat que considera que està essent un procés massa llarg i això el desanima.

5.4. Entrevistes a professionals

De les 6 professionals, 5 d'elles han afirmat estar satisfetes amb la seva feina malgrat que totes han aportat diversos matisos relacionats amb la frustració que implica sovint

treballar amb joves migrants sols. Una frustració que generalment ve derivada de les traves administratives i contextuals més que de l'atenció directa amb aquests.

L'especificitat dels centres i l'edat dels joves són dos dels elements que determinen el tipus d'intervenció. La professional 1.4 compara l'ambient familiar que es busca crear als centres de menors tutelats ja existents (CRAE) amb els centres específics per a joves migrants sols.

És molt diferent treballar en un CRAE que en un SPAAI. En un CRAE si que pots encarar-ho més en el tema familiar, que som una família, que cada xaval té el seu tutor, va a l'escola... En un SPAAI tot és molt immediat. Si el jove t'arriba amb 15 o 16 anys encara pots fer coses, però la majoria arriben amb 16 o 17 i has de treballar tot el tema documental, tot el tema de l'idioma, de la feina, i és molt molt intens (1.4).

La professional que ha afirmat no estar satisfeta (1.1) va acabar deixant la feina degut al fet de no sentir-se capaç d'afrontar situacions que es produïen a l'espai on treballava així com de les condicions de precarietat a nivell de retribució i horaris en les quals desenvolupava la seva tasca professional. La directora d'un dels centres (1.6) considera que està satisfeta amb la feina de l'equip professional que té al darrere malgrat que no pot dir el mateix de com s'estan gestionant aquestes crisis migratòries des de l'administració i des de la DGAIÀ (direcció general d'atenció a la infància i adolescència).

Tres de les professionals entrevistades coincideixen que el que més valoren de la seva feina és el treball des del vincle amb els joves, la confiança i l'afecte. La treballadora social (1.5) valora com a fet més positiu quan els joves assoleixen els seus objectius, és a dir, obtenen permisos, feina, etc.

En aquest àmbit, quan treballes com a educadora, cada dia estàs amb ells, cada dia veus la seva rutina i aquí és on realment veus les mancances que tenen, ho veus tot. Et dona més facilitat per intervenir perquè els coneixes tal com son [...] això et permet avançar amb ells (1.3).

Pel que fa al que valoren més negativament de la seva tasca professional 3 d'elles (1.4, 1.5 i 1.6) coincideixen, amb alguns matisos, en la dependència de factors externs com la llei d'estrangeria i els tràmits administratius feixucs. Les dues professionals que exerceixen càrrecs directius (1.4 i 1.6) manifesten que la part més dura de la seva feina

ha estat haver de deixar joves al carrer quan després d'haver complert els 18 anys no se'ls hi ha pogut fer un allargament d'estada o aconseguir plaça en algun pis.

Si tens un xaval de més de 18 anys que no té documentació i no té res, i no pots fer-hi res perquè realment no té l'edat que diu, la documentació real del Marroc et diu que té 21 anys... la DGAIA et diu: l'hem de fer fora. La DGAIA t'ho diu però ets tu qui li has de dir que ha de fer les maletes... (1.4)

Una altra professional (1.2) valora molt negativament el suport que rep des de l'empresa gestora.

El que menys m'agrada són totes les traves externes i també el poc suport de l'empresa. Estem en un centre fastigós, deplorable. Sens cau el sostre a sobre, hi ha bassals d'aigua per tot arreu i qui ho hem de gestionar som nosaltres [...] L'empresa no vol invertir més en el centre (1.2)

5 professionals coincideixen en que les expectatives dels joves a l'hora d'emprendre el procés migratori no són gens realistes i les expectatives reals de futur són difícils. Posen èmfasis en la idea del "somni europeu" que és el que motiva molts joves a marxar del seu país amb la idea de que un cop a territori espanyol els resultarà relativament fàcil obtenir papers, feina i poder estudiar. Els referents migratoris que tenen els joves són aquells que han aconseguit feina i papers i han pogut establir la seva vida. Aquests casos, però són una minoria i les situacions d'exclusió, manca de recursos i pobresa que viuen la majoria dels joves migrants sols es veuen invisibilitzades al país d'origen, fet que contribueix a crear unes expectatives migratòries poc realistes.

M'ho he de creure jo, que tenen un futur, per poder-los-hi traspasar, però no m'ho estic creient perquè realment la majoria ho tenen molt difícil. I això és molt trist i desmotivador (1.1)

Les professionals 1.1, 1.3 i 1.4 també han incidit en la idea de que molts joves veuen com un fracàs haver de tornar als seus països d'origen sense haver aconseguit els objectius que persegueixen i en molts casos es troben sota una forta pressió familiar i amb por de ser rebutjats si tornen. Dues professionals també consideren que existeixen diferències importants entre les expectatives dels joves en funció de l'origen: el cas dels joves provinents de països subsaharians busquen aconseguir permís de residència i treballar

com és aviat millor mentre que els joves d'origen marroquí persegueixen unes expectatives més basades en satisfer unes expectatives més de caire material.

El context ja no és similar. La història de vida dels joves subsaharians és molt més dura i molt més crua que la dels marroquins [...] Aquí ja venen “yo quiero papeles y trabajar” i no es desvien gens d'això.

Una d'elles (1.2), en canvi, sí que considera que les expectatives són realistes. En el seu cas, coordina un projecte amb la majoria de joves d'origen subsaharià i afirma que les expectatives de la majoria dels joves d'aconseguir papers i feina són realistes i tendeixen a complir-se perquè afirma que l'Estat necessita molta obra barata.

Aquesta mateixa professional, que treballa per una empresa privada, es mostra molt contrària a l'externalització de l'atenció per part de l'administració, ja que considera que, almenys la seva empresa, es lucra molt amb aquests centres.

No sé com es fan les licitacions, però s'emporten molta pasta, molta (1.3).

Tres professionals (1.1, 1.4 i 1.6) han parlat sobre la visió negativa que té la societat d'acollida d'aquest col·lectiu. Una d'elles considera que no es pot generalitzar, que hi ha de tot, mentre que les altres dues afirmen categòricament que en general existeix molt de rebuig cap a aquest col·lectiu. Rebutgen el terme MENA i prefereixen utilitzar el de joves migrants sols o joves sense referents al territori per tal d'evitar les etiquetes negatives que implica el terme. Una d'elles considera que hi ha diferències entre la visió general de la societat vers els joves marroquins o els subsaharians. Considera que generalment els marroquins tenen “més mala fama”. Pel que fa a l'efecte sobre els joves d'aquestes etiquetes negatives, consideren que en general no en són gaire conscients, fet que també s'ha pogut contrastar amb els joves entrevistats, ja que consideren que tenen poc contacte amb la societat d'acollida i a més els centres tendeixen a estar aïllats. Dues professionals (1.3, 1.4) coincideixen en que aquesta consciència es produeix quan surten dels centres i del sistema d'institucionalització.

Respecte a la ubicació dels centres, les 6 professionals coincideixen en la tendència a estar aïllats i que aquesta és una decisió premeditada i extrapolable a la majoria de centres. La treballadora social considera que aquest fet forma part d'una tendència general a aïllar tots aquells col·lectius etiquetats “de risc”, tot i que afirma que a Barcelona sí que

existeixen alguns centres que es troben dins del nucli urbà. El cas més paradigmàtic d'aïllament és el que explica la professional 1.2 i que es recull a l'ANNEX 2.

Les 6 professionals entrevistades també coincideixen en la manca de recursos existents per tal d'atendre aquest col·lectiu i especialment les 3 que exerceixen l'atenció directa manifesten una manca d'espais per a l'atenció individual i en el fet d'haver de realitzar tasques (cuinar, viatges, neteja, etc.) que els impedeixen dur a terme una intervenció educativa més profunda amb els joves.

Respecte a la manca de recursos, manquen recursos formatius per als joves, ja que aquests són limitats i la majoria es troben a Barcelona amb el cost econòmic que això suposa per als centres, falten recursos i un itinerari definit per als joves un cop tenen 18 anys, falten eines de formació específica per als professionals i és especialment recurrent entre les 6 professionals entrevistades la falta de recursos externs i equips multidisciplinaris per tal de treballar les problemàtiques específiques d'aquest col·lectiu. La directora d'un dels centres (1.6) manifesta que molts dels joves subsaharians han patit situacions d'abús sexual i esclavitud en el seu procés migratori i tots això no s'està treballant. D'altra banda, tampoc hi ha professionals que abordin el dol migratori i els recursos públics com el CSMIJ (centre de salut mental infantil i juvenil) no donen resposta a aquestes problemàtiques específiques.

Respecte a la pregunta sobre si el model d'atenció actual és capaç de complir les expectatives dels joves també hi trobem algunes discrepàncies. Dues professionals consideren que si ja que permet la tramitació dels papers i mentre es troben als centres tenen les seves necessitats bàsiques cobertes. Una altra professional (1.3) considera que no, ja que no és un model inclusiu i que tendeix a la homogeneïtzació sense tenir en compte les individualitats de cada cas. Aquesta afirmació coincideix amb la perspectiva de la directora d'un dels centres (1.6) que es mostra contrària a la segregació dels menors migrants sols en centres específics i planteja la inclusió d'aquests en els centres de menors tutelats ja existents.

Si són joves, són joves. Aquesta diferenciació no la faria [...] Estan durant molt les crisis migratòries, potser que les normalitzem. Ara venen del nord d'Àfrica, ara vindran refugiats de guerra d'Ucraïna. Com seguim així, què farem? Diferenciacions? Centre de menors migrants europeus, centre de menors marroquins, centre de menors del territori ... És molt trist com s'està plantejant tot, és molt pervers (1.6).

Totes les professionals coincideixen en una intervenció basada en l'estructuració de la vida dels joves a nivell d'horaris, hàbits, pautes de convivència i límits i desenvolupar un pla de treball adaptat a les característiques individuals de cada jove. Per tant és fonamental adaptar l'estratègia d'intervenció per tal de dur a terme un treball individualitzat.

L'important, primer de tot, és que siguin conscients de la realitat. Abandonar tots els "sueños de grandeza" i tot allò que els hi venen. Peus a terra. A partir d'aquí és molt important desenvolupar un bon pla de treball, mantenir uns hàbits, uns horaris, una estructura. Realment si tu estàs estructurat tot va funcionant (1.5).

Respecte a la hipòtesi de que la proximitat cultural dels educadors vers els joves condiciona el vincle d'aquests i la qualitat de l'atenció no s'ha considerat gaire determinant, tot i que es valora positivament. Les professionals consideren que hi ha altres factors més importants (implicació, la motivació, l'edat, experiència) i la treballadora social (1.5) manifesta que tot i ser positiu la majoria d'educadors marroquins no estan titulats en l'àmbit social i això pot restar professionalitat.

Sempre facilita, però la gran majoria d'educadors marroquins no estan titulats i això resta professionalitat a la intervenció. Molts no tenen cap tipus de titulació i alguns tenen titulacions diverses. Tenim un educador que és filòleg. Entenc que en el seu moment es van començar a contractar per facilitar la barrera lingüística. (1.5)

Finalment, hi ha hagut una alta coincidència entre les professionals en que en el model actual segueix prevalent la condició de migrants i que sovint s'oblida que són menors.

6. CONCLUSIONS

Pel que fa a les necessitats dels menors migrants sols, en el cas espanyol, i tal com han constatat diversos professionals en les entrevistes realitzades, la tendència general és la prevalença de la condició d'immigrants a la de menors. El sistema de protecció al menor ha assumit la tutela d'aquests joves i malgrat les dificultats per a fer front i respondre satisfactòriament a la situació d'emergència generada ha estat capaç d'assegurar la seva protecció durant el procés d'institucionalització i garantir les seves necessitats bàsiques.

El funcionament dels centres està basat en dotar als joves d'uns horaris, unes pautes de convivència i en general d'elements estructuradors de la seva vida i del seu dia a dia que es valora com a positiu. Tot i això, cal anar més enllà d'aquests elements estructuradors i tal com s'ha fet palès a les entrevistes, els professionals expressen un conjunt de carències formatives per tal d'abordar les problemàtiques específiques d'aquest col·lectiu. Manquen recursos per treballar el dol migratori i les conseqüències psicològiques d'uns processos que acostumen a ser molt durs, més enllà del trencament cultural que implica qualsevol procés de migració. També manquen recursos formatius i d'inserció laboral per als joves per tal de dotar-los d'eines efectives per dur a terme la transició a la vida adulta, un cop complerts els 18 anys, amb unes mínimes garanties. Un cop els joves abandonen el sistema de protecció es veuen abocats a unes condicions de vida difícils de sostenir i on les seves necessitats bàsiques deixen d'estar garantides. Aquesta perspectiva, a més, és la font de molta ansietat i frustració.

El model d'atenció basat en centres específics tendeix a la guetització i a l'aïllament del col·lectiu a través de la creació de centres exclusivament per a joves migrants sols fent difícil que es puguin establir relacions amb la societat d'acollida i la inclusió d'aquests en el teixit social.

Un dels elements que resulta determinant en la perpetuació d'aquesta situació d'aïllament és la tendència a ubicar els centres en zones aïllades i apartades dels nuclis urbans. Aquest fet redueix la llibertat de moviment dels joves i condiona la intervenció dels professionals ja que tendeixen a haver de destinar gran part del seu temps a realitzar tasques de transport.

La manca de recursos també es tradueix en el fet de que l'equip educatiu dels centres hagi de dur a terme tasques de cuina, neteja i manteniment que els deixa poc marge per a dur a terme una atenció individualitzada amb els joves.

Els professionals coincideixen en que cal treballar des del vincle i l'afecte amb els joves, per tant, aquest tipus d'intervenció és el que, juntament amb la dotació d'elements estructuradors de la seva vida, esdevé com a més efectiva. És l'estratègia comuna a tots els centres, per tant, no es poden establir diferències a nivell de funcionament i l'èxit o el fracàs en la inclusió dels joves i l'èxit del seu procés migratori depèn de factors aliens a l'estratègia d'intervenció educativa.

En l'actual context resulta clau la documentació que puguin aportar (validar que realment són menors), ja que d'això dependrà la possibilitat, o no, d'obtenir els papers, fet que constitueix el principal objectiu del procés.

Pel que fa a la proximitat cultural dels educadors amb els joves s'ha constatat que tot i ser un element que pot resultar positiu, no és determinant. En aquest sentit calen més factors com la formació dels professionals, la implicació i l'experiència per tal de construir equips educatius competents i efectius que treballin des del vincle i que siguin capaços d'aportar elements estructuradors i facilitar les dinàmiques educatives dels centres.

Tot i que es poden establir diferències entre les expectatives i els motius dels joves per emprendre el procés migratori en funció del context d'origen, la majoria tenen l'objectiu final d'aconseguir papers i treballar. El compliment o no d'aquest objectiu depèn de factors externs als centres i als seus equips educatius i resulta determinant en la trajectòria de vida dels joves. Per tant, com ja s'ha dit, el compliment o no de les expectatives migratòries dels joves depèn en última instància de decisions polítiques com la llei d'estrangeria o de situacions personals com la documentació que el jove pugui aportar, més enllà de la tasca professional que es pugui dur des dels equips dels centres.

Per tant, si bé els centres garanteixen les necessitats dels joves i els professionals treballen per l'assoliment de les seves expectatives migratòries i la seva inclusió, cal explorar noves fórmules, com la inclusió en els centres de protecció de menors ja arrelats al territori, els pisos tutelats o inclús les famílies d'acollida, per tal d'abordar de manera integral un fenomen migratori que ja es pot considerar com un fet estructural.

7. BIBLIOGRAFIA

- AGUADEZ-RAMÍERZ, EVA. ANGELIDOU, GEORGIA (2017). Menores Extranjeros no Acompañados. Un fenómeno relevante en la sociedad española. La perspectiva de los trabajadores en los centros de acogida.
- BRAVO, AMAIA. SANTOS-GONZÁLEZ, IRIANA (2017). Menores extranjeros no acompañados en España: necesidades y modelos de intervención. *Psychosocial Intervention*.
- COMISIÓN EUROPEA (1997). Resolución del Consejo de 26 de junio de 1997 relativa a los menores no acompañados nacionales de países terceros (97/C 221/03). Diario Oficial de las Comunidades Europeas, nº C 221 de 19/07/1997 p. 0023 – 0027.
- FIGUEREDO, VICTORIA. GARCÍA, PABLO. SÁNCHEZ, ADORACIÓN. (2017). Estrategias y límites en la inserción socio-laboral con menores extranjeros no acompañados en el marco de los centros de protección: el caso de la provincia de Almería. *InterSciencePlace*, vol. 12, nº. 1, pp. 64-85.
- GARCÍA BORREGO, I. (2005): “La construcción de la inmigración: el papel de la universidad”. La condición inmigrante: exploración e investigaciones desde la Región de Murcia. Murcia: Universidad de Murcia.
- GIMENO MONTERDE, CHABIER (2017). Retos de la acogida residencial a menores que migran solos: hacia un Trabajo Social transnacional. Cuadernos de Trabajo Social 31
- GIMENO MONTERDE, CHABIER (2013). Menores que migran solos y sistemas de protección a la infancia. Área de Trabajo Social y Servicios Sociales, Facultad de Ciencias Sociales y del Trabajo. Universidad de Zaragoza.

- GÓMEZ, LUÍS (2017) - Non refoulement en las fronteras marítimas del sur de Europa. 2017/07/18

- MONTEROS, SILVINA GABRIELA (2007). La construcción social de un nuevo sujeto migratorio: los menores migrantes marroquíes no acompañados. Condiciones de posibilidad para la agencia. Universidad Autónoma de Madrid. Facultad de Filosofía y Letras; UAM. Departamento de Antropología Social y Pensamiento Filosófico Español.

- QUIROGA, VIOLETA. SÒRIA, MONTSERRAT (2010). Los y las menores migrantes no acompañados/das entre la indiferencia y la invisibilidad. Educación social: Revista de intervención socioeducativa, ISSN 1135-8629, Nº 45 (2010).

- QUIROGA, VIOLETA. ALONSO, ARIADNA. SÒRIA, MONTSERRAT (2010). Sueños de bolsillo: menores migrantes no acompañados en España. Grupo de investigación IFAM (Infància i Família en Ambients Multiculturals), UNICEF España. **ISBN:** 978-84-937761-3-B.

- QUIROGA, VIOLETA (2009). Menores migrantes no acompañados: nuevos perfiles, nuevas necesidades. En la calle: revista sobre situaciones de riesgo social, ISSN 2647-5375, Nº. 14. págs. 8-14

- SÒRIA, MONTSERRAT (2019). Per què estigmatitza l'ús de l'etiqueta 'mena'. Diari Ara. 11/03/2019. https://www.ara.cat/opinio/montse-soria-estigma-etiqueta-mena_129_2688699.html

- SUÁREZ NAVAZ, LILIANA. (2006). Un nuevo actor migratorio. Jóvenes, rutas y ritos juveniles transnacionales. A: Menores tras la frontera: otra inmigración que aguarda / Francisco Checa y Olmos (ed. lit.), Juan Carlos Checa Olmos (ed. lit.), Ángeles Arjona Garrido (ed. lit.), ISBN 84-7426-847-8, págs. 17-50

ANNEX 1: GUIÓ DE LES ENTREVISTES

JOVES

- Nom, edat i país d'origen.
- Com era la teva situació al teu país d'origen (estudis, situació econòmica, situació familiar i perspectives de futur)?
- Què et va motivar a emigrar?
- Com va ser el procés migratori? Quines dificultats et vas trobar?
- Quines expectatives tenies sobre el teu procés migratori?
- En quins centres has estat?
- Com eren aquests centres? Nombre d'usuaris, situació geogràfica, qui els gestionava...
- Creus que s'han complert les expectatives que tenies? La realitat que t'has trobat s'assembla a la idea que tenies abans de marxar?
- Creus que les teves expectatives tenen possibilitat de complir-se?
- El sistema de protecció t'ajuda i facilita el fet de poder de complir aquestes expectatives?
- Amb quins problemes t'has trobat o t'estàs trobant a l'hora de tramitar el permís de residència?
- Has tingut mai algun conflicte? Perquè? Creus que s'hauria pogut evitar?
- Com valors l'atenció dels i les professionals que t'acompanyen en aquest procés?
- Hi ha diferències amb la relació que tens amb els educadors, en funció del seu origen?
- Com t'has sentit respecte a la societat d'acollida? T'has sentit rebutjat alguna vegada?
- Creus que falten recursos? Tens la possibilitat de formar-te en allò que t'agradaria fer?
- Què s'ha de millorar?
- Com et veus en un futur?

PROFESSIONALS

- Nom, edat, origen.
- Quant fa que treballes aquí?
- Has treballat en altres centres?
- Estàs satisfet amb la teva feina?
- Què és el que més t'agrada de la teva feina?
- I el que menys?
- Quines expectatives creus que tenen els joves? Són realistes?
- Com s'adjudiquen les concessions als centres?
- Consideres que hi ha prou recursos?
- Consideres que l'externalització dels centres per part de l'administració resta qualitat a l'atenció?
- Com influeix la ubicació i les característiques del centre a l'atenció dels joves? (en cada cas aprofundir en els pros i contres de les característiques de cada centre)
- L'origen dels i les educadores influeix en la qualitat de l'atenció? (idioma, proximitat cultural, etc.)
- Creus que el model d'atenció actual és capaç de satisfer les expectatives dels joves i proporcionar-los eines per a desenvolupar-se en un futur?
- Quina experiència d'intervenció consideres que ha funcionat millor?
- Quina ha estat la pitjor?
- Què canviaries del model d'atenció als joves?
- Què no canviaries i consideres positiu?
- Quins elements creus que tenen èxit en la inclusió i la creació d'expectatives de futur dels joves?

ANNEX 2: Cas d'abandonament institucional

El següent cas l'explica la coordinadora d'un centre de la comarca del Tarragonès. Té 32 anys i en porta 4 treballant en el col·lectiu. Està satisfeta i creu molt en el projecte tot i que remarca poc suport per part de l'empresa gestora. Considera que el centre es troba en molt males condicions i l'empresa no hi vol invertir. En aquest cas es tracta d'una empresa privada que gestiona molts altres projectes. El cas del seu centre va ser font de polèmica arrel d'una sèrie de conflictes que ha volgut explicar.

El projecte va començar el setembre del 2018 a una localitat del Baix Penedès en un alberg. Hi va haver diversos incidents i es van haver de traslladar a un altre alberg de la XANASCAT (Xarxa Nacional d'Albergs de Catalunya) d'una localitat de la comarca del Tarragonès. Al cap de 2 mesos la direcció de l'alberg, recolzat per la DGAIA, els comunica que en un període de 3 setmanes han de marxar. Davant la impossibilitat de trobar un altre espai, la DGAIA acorda amb l'alberg d'ubicar-los al soterrani del mateix alberg, en un espai comú amb lliteres per a 25 joves i un lavabo portàtil per a tots. L'equip del projecte es nega a acceptar aquestes condicions i finalment troben un espai a una altra localitat de la mateixa comarca. Aquest nou espai es situa al mig de la localitat, a tocar de la platja, de l'estació de tren i en una zona d'apartaments turístics. Es van produir casos d'ocupacions de pisos turístics i furtos per part de joves que no formaven part del centre així com d'alguns que no s'havien adaptat a la normativa d'aquest i havien decidit escapolar-se'n. Un grup d'aproximadament 12 joves, alguns menors i d'altres majors ocupen un pis prop del centre i es generen situacions de consum i venda de drogues, robatoris i alguns conflictes amb veïns. Dels membres del pis ocupat, tant sols 2 o 3 provenien del centre. Al febrer del 2021 s'organitza una manifestació de veïns on també s'hi sumen elements de l'extrema dreta. El mateix matí previ a la manifestació la DGAIA es mobilitza i juntament amb els mossos d'esquadra desallotgen el pis i reubiquen als menors. A la tarda la manifestació es porta igualment a terme i en veure que el pis ja ha estat desallotjat es dirigeixen al centre, l'ataquen amb pedres i agredeixen alguns joves que identifiquen pel carrer. Truquen al 112 i s'hi presenten dotacions de la BRIMO tot i que no identifiquen cap dels agressors. Arrel d'aquest incident la DGAIA comença a fer inspeccions al centre (abans no se n'havien fet mai) i a posar-los problemes i pressió fins que tant la pròpia empresa gestora com la DGAIA els hi comuniquen, el juny del 2021, que han de marxar ja que consideren que és una zona massa turística. Es tornen a trobar

en la situació de no trobar cap espai on reubicar-se fins que troben un espai al centre d'una localitat del Baix Camp. Malgrat que l'espai compleix amb tots els requisits, la DGAIA el veta ja que es troba al centre de la ciutat. Finalment troben un espai als afores d'una altra petita localitat del Baix Camp, molt allunyat del nucli urbà, i recentment la DGAIA l'accepta. Actualment es troben en procés de trasllat. L'educadora, però, afirma que aquesta nova ubicació impossibilitarà l'assistència dels joves a tots els recursos formatius i de lleure als quals assistien i estaven vinculats.

L'important, primer de tot, és que siguin conscients de la realitat. Abandonar tots els "sueños de grandeza" i tot allò que els hi venen. Peus a terra. A partir d'aquí és molt important desenvolupar un bon pla de treball, mantenir uns hàbits, uns horaris, una estructura. Realment si tu estàs estructurat tot va funcionant (1.5).